

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav českých dějin

Bakalářská práce

Milan Zapletal

Studenti z českých zemí na padovské univerzitě v raném novověku

Students from the Czech lands at the University of Padua in the early modern period

Praha 2024

Vedoucí práce: PhDr. Jaroslava Hausenblasová, Ph.D.

Konzultant: PhDr. Marek Ďurčanský, Ph.D.

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl poděkovat vedoucí své práce PhDr. Jaroslavě Hausenblasové, Ph.D., za všechny rady, pomoc, a zvláště za trpělivost, kterou se mnou během psaní práce měla. Dále bych chtěl poděkovat PhDr. Marku Ďurčanskému, Ph.D., za cenné rady v oblasti literatury a konzultace v oblasti akademické peregrinace. Z Padovy bych chtěl poděkovat zvláště prof. Alessandru Catalanovi a PhDr. Giulii Zornettě za doporučení mnohé literatury k padovské univerzitě a také milým archivářům v padovském univerzitním archivu, kteří mi byli při bádání vždy nápomocni. Obrovské dík patří také mým přátelům Marku Palysovi, Vojtěchu Kunovi a Bc. Kateřině Staré za jejich rady a podporu a za víru v konečné dopsání práce.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 13. srpna 2024

Podpis:

Milan Zapletal

Abstrakt

Bakalářská práce je zaměřena na výzkum českých studentů, kteří v období raného novověku (16. – 18. století) odcházeli do Itálie za účelem studia na univerzitě v Padově. Hlavním cílem bylo sestavení seznamu těchto studentů na základě analýzy primárních pramenů, zejména univerzitních matrik. Excerpovaná data byla zpracována s ohledem na sociální a regionální původ studentů, přičemž použitý metodologický přístup kombinuje statistickou analýzu s prosopografickým výzkumem.

Práce se skládá ze tří částí. Úvodní část zasazuje téma tzv. kavalírských cest a pobytů českých studentů na evropských univerzitách do širších historických souvislostí a udává rovněž přehled o historii padovské univerzity. Druhá část se zaměřuje na detailní analýzu a interpretaci pramenů. V závěru práce autor odpovídá na klíčové otázky týkající se motivací českých studentů ke studiu na padovské univerzitě, jejich procentuálního zastoupení mezi celkovým počtem přihlášených, změn tohoto poměru v průběhu času a úspěšnosti dosažení akademického titulu. Výsledky výzkumu přispějí k hlubšímu porozumění kulturním vazbám mezi střední Evropou a Itálií v raném novověku a k objasnění úrovně vzdělání v českých zemích.

Klíčová slova

studenti, univerzita, Itálie, Padova, vzdělání, peregrinace, seznamy studentů, České země, raný novověk

Abstract

The bachelor's thesis focuses on the research of Czech students who, during the early modern period (16th – 18th century), traveled to Italy to study at the University of Padua. The main goal was to compile a list of these students based on the analysis of primary sources, particularly university registers. The extracted data was processed with regard to the social and regional origins of the students, using a methodological approach that combines statistical analysis with prosopographical research.

The thesis is divided into three parts. The introductory part places the topic of the so-called grand tours and the stays of Czech students at European universities into a broader historical context and also provides an overview of the history of the University of Padua. The second part focuses on a detailed analysis and interpretation of the sources. In the conclusion, the author answers key questions regarding the motivations of Czech students to study at the University of Padua, their percentage representation among the total number of enrolled students, changes in this ratio over time, and the success rate of achieving an academic degree. The research results contribute to a deeper understanding of the cultural ties between Central Europe and Italy in the early modern period and clarify the level of education in the Czech lands.

Key words

Students, University, Italy, Padua, Education, Peregrination, Registers of students, Czech lands, Early modern period

Obsah

1 Úvod.....	7
1.1 Historické pozadí propojení českých zemí a Padovy	7
1.2 Výzkumné cíle.....	9
1.3 Přehled dosavadního českého bádání	9
1.4 Přehled dosavadního zahraničního bádání	12
2 Kavalírské cesty	15
2.1. Časové zhodnocení kavalírských cest	15
2.2 Cíle kavalírských cest.....	17
2.3 Itálie.....	17
2.4 Preceptoři a hofmistrové	19
2.5 Peregrinatio academica	19
3 Historie padovské univerzity	22
3.1 Padovská univerzita jako centrum pokroku	24
3.2 Právnická fakulta.....	25
3.3 Artisticko-lékařská fakulta	26
3.4 Organizace padovského učení	27
3.5 Češi na univerzitě v Padově	28
4 Čeští studenti v Padově v raném novověku	31
4.1 Zhodnocení počtu studentů	35
4.2 Stavovský profil	38
4.3 Časové zhodnocení.....	39
4.4 Místo původu studentů	43
5 Závěr.....	48
Literatura	52
Archivní prameny.....	52
Prameny vydané.....	52
Literatura:.....	54
Přílohy	62

1 Úvod

„Těž vysoké učení tam jest, znamenitě kvetoucí studiem všelijakých umění a velmi proslulé množstvím studujících mladíků.“¹

1.1 Historické pozadí propojení českých zemí a Padovy

Každoročně směřuje do města svatého Antonína přes několik milionů poutníků, aby se poklonili památce světce. Ne vždy se však v případě severoitalské Padovy jednalo pouze o poutě náboženské. Na konci 16. století a převážně pak ve století 17. se město stalo cílem cestovatelů zejména z důvodů akademických. Na první pohled by se mohlo zdát, že z hlediska Středoevropana nemá daleké zaalpské město s českými zeměmi nic společného. Přitom v samotné Padově lze najít hned několik odkazů na dávné spojení s českými zeměmi. V tamější starobylé univerzitní budově Palazzo Bo stojí v bočních rozích renesančního nádvoří dvě sochy. První patří asi nejznámější studentce místního učení, Eleně Lucrezii Cornaro Piscopia, která již v roce 1678 jako první žena dosáhla akademického gradu.² Druhá patří neméně významnému učenici padovské univerzity, jednomu z prvních zdejších studentů z českých zemí Janu Nepomuckému.³ Ve své době patřil určitě k těm odvážnějším osobám, které se nebály vydat do neznámého prostředí a získat vzdělání v zahraničí. A byl tak jedním z prvních, kteří položili základy teprve začínající mobility studentů z českých zemí za vyšším vzděláním do zahraničí.⁴

Ne nadarmo píše historik Butterfield, že pokud by jakékoliv jediné místo mohlo tvrdit, že je sídlem vědecké revoluce, pak by tato čest musela náležet Padově.⁵ Raně novověká Padova nebyla jen místem vědeckého pokroku, ale také symbolem intelektuální svobody a tolerance. Univerzita v Padově, založená již v roce 1222, se stala jednou z předních evropských vzdělávacích institucí, kde se nekladl důraz na náboženskou příslušnost. Toto bezkonfesijní prostředí zde umožnilo studovat jak zvědavějším katolíkům, tak později v raném novověku protestantům i židům, což bylo v té době značně neobvyklé. Svoboda myšlení a akademického

¹ Václav ŠAŠEK Z BÍŘKOVA, *Deník o jízdě a putování pana Lva z Rožmitálu a z Blatné z Čech až na konec světa*, ed. Bohumil Mathesius, Praha 1974, s. 152.

² Francesco Ludovico MASCHIETTO – Catherine MARSHAL (edd.), *Elena Lucrezia Cornaro Piscopia (1646–1684). The First Woman in the World to Earn a University Degree*, Philadelphia 2007.

³ Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Úřad generálních vikářů pražského arcibiskupa v době předhusitské*, Praha 1971 (Acta Universitatis Carolinae. Philosophica et historica. Monographia; 41), s. 128; Vít VLNAS, *Jan Nepomucký. Česká legenda*, Praha 2013.

⁴ Dále ze středověkých studentů, kteří měli úzký vztah k českým zemí je důležité zmínit biskupa Tase Černoorského z Boskovic, českého arcibiskupa Arnošta z Pardubic a mohučského arcibiskupa Petra z Aspeltu.

⁵ Herbert BUTTERFIELD, *The Origins Of Modern Science 1300–1800*, New York 1959, s. 48.

bádání zde byla zajištěna absencí přísné kontroly církve, což výrazně přispělo k rozvoji vědeckého bádání. Padova přilákala řadu významných vědců a intelektuálů, jako byl Galileo Galilei a Mikuláš Koperník. Galileo zde působil jako profesor matematiky od roku 1592 do roku 1610 a právě zde položil základy svých revolučních objevů v oblasti astronomie a fyziky.⁶ Koperník, jenž v Padově studoval medicínu, zde publikoval několik ze svých nejdůležitějších prací, které změnilo naše chápání vesmíru.⁷ Padova se stala centrem, kde se setkávaly a mísily různé myšlenkové proudy a kde se kladl důraz na experimentální vědu a kritické myšlení. Tato atmosféra intelektuální svobody a otevřenosti byla klíčovým faktorem, který umožnil rozkvět vědecké revoluce.⁸ Padova je tedy právem považována za jedno z hlavních sídel moderního výzkumu nejen kvůli svým slavným studentům a profesorům, ale i díky svému unikátnímu prostředí, které podporovalo svobodné myšlení a toleranci.

Kulturní změny, které s sebou přineslo italské „Il Rinascimento“⁹ a počínající ideje humanismu, jež se začaly hojně objevovat a šířit právě na italských univerzitách v 15. století a pomalu pronikaly napříč celou Evropou, přitahovaly cestovatele z celého starého kontinentu. Mnoho cestovatelů se vydalo na cesty za poznáním do Itálie, která byla tehdy centrem intelektuálního a kulturního dění. Univerzity v Itálii, jako například v Padově, Boloni a Sieně, jež se staly centry lidského vědění v dobách renesance, patřily mezi jejich hlavní cíle.¹⁰ Tyto cesty nebyly motivovány pouze snahou o získání akademických zkušeností, ale také příležitostí navázat cenné kontakty a rozšířit si kulturní obzory. To přitahovalo zejména cestovatele z vyšších společenských vrstev, kteří většinou strávili na univerzitě kratší dobu a spíše těžili z nabytých akademických svobod. Tento pobyt byl často součástí jejich vzdělávání během kavalírské cesty nebo jiných kulturně-vzdělávacích cest. Naopak pro vrstvy nižší se cesta a zápis na zahraniční univerzitu staly dráhou k lepšímu společenskému postavení a živobytí, protože měšťanstvu s akademickým vzděláním se otvírala cesta například ke dvorům panovníků, k práci pro městskou samosprávu či k dalšímu setrvání na univerzitě nebo vyučování na nižším stupni škol. Zcela mimo oba tyto stavy se nacházel klérus, pro který bylo studium teologie na univerzitě zakončením cyklu vzdělávání. Jedná se o fenomén akademické peregrinace (*peregrinatio academica*), který může mít několik podob. Zpravidla však z nižší školy student odchází na univerzitu a později s větším či menším okruhem dalších studentů a učitelů putují po dalších

⁶ Émile NAMER, *Případ Galilei*, Praha 1982.

⁷ Zdeněk HORSKÝ, *Mikuláš Koperník. Profil významné osobnosti renesanční doby*, Praha 1973.

⁸ H. BUTTERFIELD, *The Origins*, s. 49.

⁹ V českém překladu *renesance*.

¹⁰ Zdeněk HOJDA, *Kavalírské cesty české šlechty do Itálie v 17. století*, in: Jaromír Homolka (ed.), *Itálie, Čechy a střední Evropa*, Praha 1986, s. 216–239.

univerzitách.¹¹ Evropští studenti a učenci přinášeli zpět do svých domovských zemí nové myšlenky a poznatky, čímž obohacovali místní kulturu a vědecké bádání. Novější výzkumy uvádějí, že „peregrinatio academica“ byla spíše kulturním fenoménem než skutečnou nezbytností, zejména v případě šlechty.¹² Akademická peregrinace tak významně přispěla k propojení evropské intelektuální elity a k vytvoření společného kulturního a vědeckého prostoru, který přetrvává dodnes.

1.2 Výzkumné cíle

Výše zmíněné plodí několik otázek ohledně cestování a studia za hranicemi Českého království obecně. Proč se vůbec mladí lidé rozhodli studovat v prostředí jim zcela neznámém? V Praze přeci již od dob Karla IV. stála univerzita, i když značně omezená po Kutnohorském dekretu a husitských válkách. Ovšem ani otevření jezuitského učení v Klementinu nezměnilo proud studentů, kteří odcházeli z Čech.¹³ Odcházeli snad většinou měšťané či šlechtici? Bylo opravdu vzdělání jejich prioritou? Jakou roli hrály politické a náboženské podmínky v Čechách ve výběru zahraničních univerzit? Který typ vzdělání (humanitní, právnické, teologické, lékařské) byl nejvíce žádaný a proč? Tyto otázky zatím nejsou plně zodpovězeny, zejména na neprobádaném území, jakým je Padova a její univerzita právě ve vztahu k českým studentům. Předkládaná bakalářská práce si klade za cíl, nastínit možné odpovědi na tyto otázky, i když jen v obecnějším rámci. Pro detailnější výklad by bylo potřeba provést rozsáhlejší výzkum, který povaha této práce neumožňuje.

1.3 Přehled dosavadního českého bádání

Historický zájem o bádání na téma českých studentů v zahraničí je možné pozorovat již od druhé poloviny 19. století.¹⁴ Chronologicky nejstarší je seznam Čechů, Moravanů, Slezanů a Poláků na ženevské akademii, který pochází z roku 1862.¹⁵ Na dlouhou dobu to byl jediný takový počín, další článek k tématu se objevil až na konci 19. století. V roce 1897 publikoval

¹¹ Michal SVATOŠ, *Akademická peregrinace a cesty za vzděláním*, in: Lenka Bobková – Michaela Hrubá (edd.), *Cesty a cestování v životě společnosti = Reisen im Leben der Gesellschaft*, Ústí nad Labem 1995, s. 241–250.

¹² Martin HOLÝ, *Vzdělanostní mecenát v zemích České koruny (1500–1700)*, Praha 2016, s. 69.

¹³ Martin SVATOŠ (ed.), *Dějiny Univerzity Karlovy, I. (1347/48–1622)*, Praha 1995; Ivana ČORNEJOVÁ (ed.), *Dějiny Univerzity Karlovy, II. (1622–1802)*, Praha 1995.

¹⁴ Ondřej PÍŠ, *Fenomén raně novověké akademické peregrinace jako specifické téma středoevropské historiografie*, *Acta Universitatis Carolinae. Historia Universitatis Carolinae Pragensis* 62, 2022, č. 1, s. 11–38.

¹⁵ Ignác HANUŠ, *Seznam Čechů na univerzitě v Ženevě*, *Sitzungsberichte der königlichen böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften* 1862, s. 99–103.

český historik Ferdinand Menčík seznam studentů z Čech a Moravy, kteří studovali na univerzitě v německém Wittenberku.¹⁶

První, kdo upřel zrak k apeninskému poloostrovu a jeho kulturním a vzdělávacím vazbám na české země, byl Isidor Zahradník. Jeho práce položila základ pro další bádání o vztazích mezi Čechami a Itálií, zejména co se týče studijních a kulturních styků.¹⁷ Významnou roli v této oblasti sehrál také Ferdinand Tadra, který se zaměřil na středověké studenty z českých zemí v Itálii. Ve své knize „Kulturní styky Čech s cizinou až do válek husitských“ popisuje jednotlivé italské univerzity a přítomnost českých studentů na nich. Tadra uvádí konkrétní jména a poskytuje přehled o činnosti a životě českého živlu v italském akademickém prostředí.¹⁸ Novověkým stykům mezi Čechami a Itálií se detailněji věnoval Zdeněk Kalista. Ve svém krátkém soupisu z roku 1927 poskytl přehled o českých studentech a učencích, kteří v období novověku působili na univerzitě v Sieně.¹⁹ Na práci Zdeňka Kalisty pak v sedmdesátých letech minulého století navázal Michal Svatoš. Tento autor svými výzkumy doplnil další jména a podrobnosti o českých studentech a učencích v Sieně²⁰ a v Perugii.²¹ Katolické Collegio Germanicum-Ungaricum v Římě z pohledu slezských studentů bylo zpracováno Josefem Svátkem.²² Existují také další prameny, například šlechtické památníky, jejichž výzkum se v poslední době rozšířil zásluhou Zdeňka Hojdy a Marie Ryantové.²³ Jiří Pešek zdůrazňuje, že dosavadní výzkumy se většinou zaměřovaly na analýzu univerzitních matrik, což sice přináší důležitá faktografická data, ale omezuje pochopení širších souvislostí, jako jsou motivace a cíle studentů. Dále J. Pešek poukazuje na potřebu širšího záběru výzkumu, aby bylo možné zjistit, zda existovaly zásadní rozdíly mezi studenty, kteří studovali doma, a těmi, kteří šli do zahraničí.

¹⁶ Ferdinand MENČÍK, *Studenti z Čech a Moravy ve Wittenberku od r. 1502 až do 1602*, Časopis českého musea 71, 1897, s. 250–268.

¹⁷ Isidor ZAHRADNÍK, *Záznamy o českých scholárech v Itálii*, Věstník České akademie císaře Františka Josefa pro vědu, slovesnost a umění 13, 1904, s. 227–246.

¹⁸ Ferdinand TADRA, *Kulturní styky Čech s cizinou až do válek husitských*, Praha 1897, s. 265.

¹⁹ Zdeněk KALISTA, *Češi v Sieně 1574–1646*, Český časopis historický 33, 1927, č. 1, s. 117–127.

²⁰ Michal SVATOŠ, *Čeští studenti v Sieně*, in: *Siena v Praze: dějiny, umění, společnost*, Praha 2000, s. 59–63.

²¹ Michal SVATOŠ, *Studenti z českých zemí na univerzitě v Perugii 1579–1727*, Zprávy Archivu Univerzity Karlovy 2, 1977, s. 89–105.

²² Josef SVÁTEK, *Slezští studenti na Collegio Germanico-Ungarico v Římě v l. 1730–1740*, Časopis společnosti přátel starožitností 62, 1954, č. 1, s. 46–49.

²³ Zdeněk HOJDA – Eva CHODĚJOVSKÁ – Milena HAJNÁ – Alexandra TESAŘÍKOVÁ (edd.), *Heřman Jakub Černín na cestě za Alpy a Pyreneje. I. Kavalírská cesta českého šlechtice do německých zemí, Itálie, Francie, Španělska a Portugalska*, Praha, 2014; Dále Zdeněk HOJDA (ed.), *Výjezd šťastný. Cestovní deníky z kavalírských cest Václava Vojtěcha, Jana Norberta a Ignáce Karla ze Šternberka z let 1662–1665*, Praha 2022; Marie RYANTOVÁ, *Památníky aneb štambuchy, to jest alba amicorum. Kulturně historický fenomén raného novověku*, České Budějovice 2007.

Navrhuje, aby se výzkum zaměřil na různé skupiny studentů a jejich specifické cíle a motivace, místo aby se všechny imatrikulace sčítaly dohromady bez ohledu na rozdíly mezi nimi.²⁴

Svým způsobem specifickou variantou akademické peregrinace byly kavalírské cesty, známé také jako grand tours. Jednalo se o vzdělávací a kulturní cesty mladých aristokratů, které byly populární především v 16. až 18. století. Tyto cesty měly za cíl rozšířit obzory mladých šlechticů, posílit jejich společenské a diplomatické dovednosti a umožnit jim navázat důležité kontakty. Během těchto cest navštěvovali významná kulturní a historická místa, univerzity a dvory v Evropě. Cesty byly považovány za důležitou součást výchovy a přípravy na budoucí úlohy ve správě rodových statků a politických funkcích. Z českého prostředí k těmto cestám začalo docházet zejména na konci 16. a na začátku 17. století.²⁵

Zajímavé je, že i přes bohatou historii zájmu české historiografie o české aktéry ve vysokoškolském prostředí Itálie v mladším i starším období dějin, stále chybí podrobné zpracování dvou nejvýznamnějších italských univerzit raného novověku – Bologny a Padovy. Možnou příčinou tohoto problému může být skutečnost, že až do roku 1989 nebylo možné jednoduše vycestovat a pozdější zájem o zdejší výzkum byl zastíněn jinými, nově objevenými tématy. První, kdo se zajímal o Padovu, byl Karel Müller, který se však věnoval výběrově pouze třem studentům.²⁶ Zdeněk Hojda již v roce 1986 upozornil na nedostatečné zpracování daného tématu a poukázal na připravovanou edici matrik z Padovy.²⁷ Přitom samotné univerzitní centrum „Centro per la storia dell'Università di Padova“, které se zabývá studiem historie padovské univerzity, vydalo edice německých matrik, do nichž byli zapisováni také studenti z Čech a Moravy. Edice týkající se artistické fakulty vyšla již roku 1986,²⁸ později byly vydány

²⁴ Jiří PEŠEK – Michal SVATOŠ, *Sociální důsledky akademické peregrinace v Českých zemích druhé poloviny 16. století*. In Pocta Josefu Petráňovi sborník prací z českých dějin k 60. narozeninám prof. dr. Josefa Petráně 1991 s. 231–243.

²⁵ Z prací věnujícím se tématu kavalírských cest z české historiografie jsou nejvýznamnější práce: Jiří KUBEŠ, *Náročné dospívání urozených. Kavalírské cesty české a rakouské šlechty (1620–1750)*, Pelhřimov 2013; Simona BINKOVÁ – Josef POLIŠENSKÝ, *Česká touha cestovatelská. Cestopisy, deníky a listy ze 17. století*, Praha 1989. Zdeněk HOJDA, „Kavalírské cesty“ v 17. století a zájem české šlechty o Itálii, in: Jaromír Homolka (ed.), *Itálie, Čechy a střední Evropa*, Praha 1986, s. 216–239; Marie KOLDINSKÁ, *Každodennost renesančního aristokrata*, Praha – Litomyšl 2001, s. 10–11; Martin HOLÝ, *Zrození renesančního kavalíra. Výchova a vzdělávání šlechty z českých zemí na prahu novověku (1500–1620)*, Praha 2010. Zdeněk HOJDA – Eva CHODĚJOVSKÁ – Milena HÁJNÁ – Alexandra TESÁŘÍKOVÁ, *Heřman Jakub Černín na cestě za Alpy a Pyreneje, sv. I., Kavalírská cesta českého šlechtice do německých zemí, Itálie, Francie, Španělska a Portugalska*, Praha 2014.

²⁶ Karel MÜLLER, *Tři evangeličtí studenti z českých zemí v Padově na konci 16. století*, *Z kralické tvrze* 12, 1985, s. 16–23.

²⁷ Z. HOJDA, *Kavalírské cesty*, s. 216–239.

²⁸ Lucia ROSSETTI – Giorgetta Bonfiglio DOSIO, (edd.), *Matricula nationis Germanicae artistarum in Gymnasio Patavino (1553–1721)*, Padova 1986.

i dvě edice pro fakultu právnickou.²⁹ Musíme také upozornit na další počin univerzitního historického centra k 800. výročí padovského učení, a to na „Project Bo“, jenž se zaměřuje na studenty, kteří absolvovali na univerzitě v Padově během posledních 800 let, stejně jako na profesory a další zaměstnance.³⁰ Proto je s podivem, že univerzita v Padově zůstává v rámci české historiografie stále částečně nepovšimnuta a nezpracována.

1.4 Přehled dosavadního zahraničního bádání

Zahraněční bádání o Padově je pestřejší. Důležité je vyzdvihnout práce polských historiků, kteří už nevypisují jen jména z tamějších matrik, ale zaměřili se na různé aspekty života polských studentů v Padově, včetně jejich sociálního a kulturního začlenění, a vydali několik důležitých studií. Není se také proč divit jejich zájmu, když zde studovalo několik významných polských myslitelů humanismu, mezi něž můžeme počítat již zmíněného Mikuláše Koperníka, Klemense Janického, Jane Zamojského a nejspíše i samotného krále Štěpána Báthoryho. Musíme však také podotknout, že pramenná základna k polským studentům je o dost bohatší. Italové a zejména pak polští badatelé vydali několik knih, v nichž se věnují cizincům na padovské univerzitě, zmínek o českých studentech tam ovšem moc nenajdeme.³¹ Na téma studentů z německých matrik bylo již také napsáno několik prací věnujících se jednotlivým německým a rakouským zemím.³² Práci, která má asi nejbliže k českému prostředí, je kniha o slezských studentech na italských univerzitách.³³ Na počátku minulého století se britští historici věnovali

²⁹ Elisabetta DALLA – Francesca HELLMANN (edd.), *Matricula nationis Germanicae iuristarum in gymnasio Patavino I. 1546–1605*, Roma 2007; Tiž, *Matricula nationis Germanicae iuristarum in gymnasio Patavino II. 1605–1801*, Roma 2008.

³⁰ Dostupné online na stránkách: <https://www.mobilityandhumanities.it/bo2022/banca-dati/>

³¹ Cristina LA ROCCA (ed.), *Stranieri, Itinerari di vita studentesca tra 13. e 18. secolo*. Padova 2022, Mirosław LENART, *Dzieje i znaczenie tzw. metryki nacji polskiej w Padwie: 1592–1745*. Echa Przeszłości XX/1 2019; Anna ODRZYWOLSKA, *Włoski medyk Johannes Baptista Montanus (1489-1551). Jego działalność w Padwie, metody diagnostyczne i terapeutyczne oraz spuścizna naukowa*, *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki* 66, 2021, č. 2, 25–45; Paweł POPIEL, *Jan Zamoyski w Padwie i Wenecyi*. Czas-Dr., 1876; Joanna USAKIEWICZ, *Elena Lucrezia Cornaro Piscopia (1646–1684) pierwsza kobieta philosophiae magistra et doctrix*. *Idea.Studia nad strukturą i rozwojem pojęć filozoficznych* 27, 2015, č. 1, s. 91–103.

³² Melanie BAUER, *Fränkische Studenten an der Universität Padua: Johann von Eych und seine „comprovinciales“*, in: Jürgen Dendorfer, Jessika Nowak (edd.), *Reform und früher Humanismus in Eichstätt. Bischof Johann von Eych (1445–1464)*, Regensburg 2015, s. 27–46; Gustav Carl KNOD, *Rheinländische Studenten im 15. u. 16. Jh. auf der Universität Padua*, 1899, s. 133–189; Týž, *Oberrheinische Studenten im 16. und 17. Jahrhundert auf der Universität Padua*, Bielefeld 1902; Ingrid MATSCHINEGG, *Studium und Alltag in der Fremde. Das Reiserechnungsbuch innerösterreichischer Studenten in Padua (1548–1550)*, in: Ingrid Matschinegg, Brigitte Rath und Barbara Schuh (edd.), *Von Menschen und ihren Zeichen. Sozialhistorische Untersuchungen zum Spätmittelalter und zur Neuzeit*, Bielefeld 1990, s. 99–122.

³³ Claudia ZONTA, *Schlesische Studenten an Italienischen Universitäten. Eine prosopographische Studie zur frühneuzeitlichen Bildungsgeschichte*. Köln 2004.

výzkumu, který později prošel několika revizemi.³⁴ Totéž se stalo i se skotskými studenty.³⁵ Svě práce mají také Francouzi,³⁶ Maďaři³⁷ a částečně i studenti z horních Uher.³⁸

Předkládaná bakalářská práce by tedy měla být zaměřená na studenty ze zemí Koruny české – kromě Slezska, protože jim už se obsáhlejší výzkum věnoval – a to přibližně v období let 1540–1801.³⁹ Právě tato léta podchycují německé matriky obou fakult padovské univerzity, a tyto matriky jsou tak stěžejním a v podstatě hlavním pramenem pro tuto práci. Kromě studentů, které lze zkoumat pomocí pramenů úřední povahy, jako jsou právě univerzitní matriky, budou důležití také ti, které lze nalézt v dalších případných literárních pramenech. K těm patří například ego dokumenty jako jsou deníky a štambuchy, jež mohou přítomnost dotyčné osobnosti v Padově potvrzovat.

Počty studentů získané z matrik byly v této práci využity statistickými metodami a pro lepší názornost byly ve výkladu připojeny grafy. Konkrétně se práce snaží odpovědět na otázku, jakou část z celkového počtu přihlášených studentů na padovskou univerzitu tvořili zájemci z českých zemí. Pokud možno také určit místo původu jednotlivých studentů a jejich sociální status. Případně dále, jak se měnila frekvence poměru počtu českých studentů v komparaci se studenty z jiných zemí v průběhu raného novověku. Dále se práce snaží určit, jaká část studentů z českých zemí, kteří byli imatrikulováni na padovské univerzitě, dosáhla akademického gradu. Závěr práce by měl být prosopografickým nahlédnutím a ukázáním jednotlivců rozličných sociálních vrstev a vyznání, kteří navštěvovali padovské vysoké učení. Jak již bylo vysvětleno, jedná se o první souvislejší, byť kratší počín, který se věnuje padovské univerzitě ve vztahu k českým zemím v raném novověku. Práce se tedy snaží přinést odpověď na některé obecnější otázky týkající se studentské mobility v uvedeném časovém rozsahu. Obsahově

³⁴ Rosamund Joscelyne MITCHELL, *English Students at Padua, 1460–1475*, Transactions of the Royal Historical Society 19, 1936, s. 101–117; Jonathan WOOLFSON, *Padua and the Tudors. English Students in Italy, 1485–1603*, Toronto 1998; Týž, *Padua and English students revisited*, Renaissance Studies 27, 2013, č. 4, s. 572–587.

³⁵ Francis STEUART, *"The Scottish 'Nation' at the University of Padua"*, The Scottish Historical Review 3, č. 9, 1905, s. 53–62; Francesco PIOVAN, *Autonomy by imposition. The birth of the natio Scoti in the law faculty of the University of Padua (1534)*, Renaissance Studies, 2013, s. 549–559.

³⁶ Marie BARRAL-BARON, *„Aux escolles d'outre-monts“. Étudiants de langue française dans les universités italiennes (1480–1599). Français, Francs-Comtois, Savoyards* Geneve 2019.

³⁷ Endre Veress, *A páduai egyetem magyarországi tanulóinak anyakönyve és iratai (1264–1864)*, Nyomása, 1915.

³⁸ Miroslav KAMENICKÝ – László SZÖGI, *Študenti z Bratislavskej stolice na zahraničných univerzitách a vysokých školách do roku 1918*, Bratislava 2017.

³⁹ C. ZONTA, *Schlesische Studenten*.

i metodologicky navazuje předkládaná bakalářská práce na již zmíněné studie Michala Svatoše a Zdeňka Kalisty.

2 Kavalířské cesty

Akademické peregrinace na univerzitách raného novověku nelze zcela popsat bez zmínění fenoménu kavalířských cest, které ovšem nebyly nutně spjaty s univerzitním pobytem. Cesty za poznáním do jiných míst a za vzděláním podnikali někteří šlechtici již ve středověku, ale až s nástupem nových vzdělávacích trendů v období humanismu a renesance se stalo téměř povinností tuto cestu před dovršením dospělosti vykonat. Fenomén kavalířských cest neboli *Kavalierstour*, jak je nazývá německá historiografie, trval téměř po celé období raného novověku.⁴⁰

2.1. Časové zhodnocení kavalířských cest

Z české historiografie je důležité zmínit dva starší pohledy na časové vymezení kavalířských cest. Zdeněk Hojda klade dobu jejich největší obliby do let 1570–1710. Následně je rozděluje na tři hlavní časová období. Přípravné období šlechtických cest spadá do let 1570–1590. V této době se začínají šlechtici ve větší míře vydávat na tzv. peregrinace, což jsou vzdělávací cesty po Evropě. Následuje vrcholné období v letech 1590–1710, kdy kavalířské cesty dosahují největší popularity. Šlechtici často cestují za vzděláním a kulturním obohacením a tyto cesty se stávají běžnou součástí šlechtické výchovy. V této době jsou kavalířské cesty hojně využívány a považované za velmi prestižní.⁴¹ Po roce 1710 dochází k poklesu obliby kavalířských cest, což bylo způsobeno rostoucími nároky na specializované vzdělání, které vyžadoval stabilizovaný osvěcensko-absolutistický stát a jeho veřejná správa. Tato krize se postupně prohlubuje až do 40. let 18. století, kdy kavalířské cesty jako takové pomalu zanikají. Po roce 1620 navíc docházelo k masovému poklesu akademických peregrinací zvláště mezi měšťany, a to v důsledku rekatolizace a politické degradace měšťanského stavu po Bílé hoře. Tato změna výrazně ovlivňovala celkový charakter a rozsah šlechtických cest.⁴²

Odlisný pohled na periodizaci raně novověkého kavalírství, který rozporuje předchozí časové vymezení, podává Ivo Cerman, který také určuje několik důležitých aspektů v různých obdobích raného novověku, v nichž se jednotlivé fáze lišily. První fázi, nazývanou „konfesionalizovaná kavalířská cesta“ a spadající do let 1620/1650–1720, charakterizuje

⁴⁰ Literatura ke kavalířským cestám viz poznámka č. 25.

⁴¹ Zdeněk HOJDA, „*Kavalířské cesty*“ v *17. století a zájem české šlechty o Itálii*, in: Zdeněk Hojda (ed.), *Itálie, Čechy a střední Evropa*, Praha 1986, s. 216–239.

⁴² Tamtéž.

ambulantní studium, které bylo zaměřeno na formování šlechtického habitu. Tyto cesty byly silně ovlivněny katolickou vírou a měly zásadní vliv na vzdělávání mladých šlechticů.⁴³

Druhá fáze, označovaná jako „osvícenská“ nebo „racionalizovaná cesta“, která spadá do období 1720–1760, se vyznačovala dlouhým a intenzivním studiem na předních univerzitách převážně v protestantském prostředí, jako byly univerzity v Leidenu, Lipsku či Štrasburku. Po tomto období následovalo cestování po zemích, které již nebylo tak dlouhé a bylo zaměřeno na vlastní objevování. Třetí fáze, známá jako „sentimentální kavalířská cesta“ z let 1760–1792, se již nezaměřovala primárně na studium, ale na kultivaci vkusu a obdiv k přírodním krásám. Cesty se staly prostředkem pro estetickou a emocionální zkušenost.⁴⁴

V závěrečné fázi 1792–1815 došlo k upevnění tradice kavalířských cest, které přispěly ke vzniku romantické vzdělávací cesty. Tento posun vedl k většímu zájmu o Anglii a středověké dějiny a památky. Cesty podniknuté v této době svědčí o vývoji směrem k novým kulturním a historickým zájmům.⁴⁵

Jedním z prvních, kdo rozporoval obě teorie, byl Jiří Kubeš, který také přišel s vlastní periodizací. Začátek kavalířských cest pro česko-rakouskou šlechtu spatřuje v 60. a 70. letech 16. století, jež byla silně ovlivněna pozdním humanismem a reformací. Šlechtici této doby často cestovali dlouho, navazovali kontakty s protestantskými učiteli a poznávali různé evropské země, včetně netradičních destinací jako je například Skotsko. Politické, náboženské a společenské změny v habsburské monarchii během dvacátých až čtyřicátých let 17. století vedly k úpadku tohoto typu kavalířských cest.⁴⁶

V době od třicetileté války (1618–1648) až po války o španělské dědictví (1700–1714) se změnila podoba kavalířských cest kvůli posílení role panovnického dvora. Šlechtici usilovali o významné pozice ve dvorském aparátu, což vedlo ke změně zaměření cest. Už nenavštěvovali více měst, ale pobývali delší dobu na jedné univerzitě s důrazem na osvojení správných norem chování. V této době se zvýšila obliba šlechtických akademií, zejména v Paříži v době vlády Ludvíka XIV., kde byl kromě četných akademií k dispozici i rozsáhlý dvůr. Cesty se staly více konfesionálními, katolíci preferovali katolické země.⁴⁷

⁴³ Jiří KUBEŠ, *Náročné dospívání urozených. Kavalířské cesty české a rakouské šlechty (1620–1750)*, Pelhřimov 2013, s. 8.

⁴⁴ J. KUBEŠ, *Náročné dospívání*, s. 9.

⁴⁵ Tamtéž, s. 9.

⁴⁶ Tamtéž, s. 259.

⁴⁷ Tamtéž, s. 260.

Od válek o španělské dědictví (1700–1714) do poloviny 18. století sloužily kavalírské cesty jako příprava na dvorskou službu. Posílila se tendence vychovávat šlechtice k prospěchu vlasti a k obecnému dobru. Šlechtici získávali důkladné právnické vzdělání, aby se mohli podílet na správě byrokratizujících se institucí. Obdiv k hospodářským úspěchům severního Nizozemí vedl k tomu, že se kavalírské cesty postupně měnily ve studijní cesty zakončené kratšími putováními po Evropě. V této době se také začala objevovat větší skupina českých a rakouských šlechticů v Leidenu a lze mluvit o počátcích patriotizace kavalírských cest, jelikož si kavalíři během nich začali více uvědomovat své národní identity.⁴⁸

2.2 Cíle kavalírských cest

Šlechtici během svých cest často navštívili nespočet míst. Jejich priorita, kam se vydat a co všechno navštívit, se, jak bylo naznačeno, lišila v průběhu času. Dalším důležitým faktorem pro směr cesty byla hlavně na začátku tohoto fenoménu konfesní příslušnost – katolíci směřovali především na katolické instituce ve Španělsku, Itálii a Francii, protestanté naproti tomu cestovali do zemí se stejnou konfesní příslušností, jako bylo Nizozemí, Anglie, Švýcarsko či na univerzity v říši. Po třicetileté válce převládly právě katolické destinace.

Během kavalírské cesty byli šlechtici vystaveni vlivům různých kultur, jazyků a intelektuálních tradic. Při návštěvách různých dvorů se setkávali s rozmanitými přístupy k učení, od humanistického vzdělání na italských akademiích až po formálnější vzdělávací systémy na francouzských a německých dvorech.⁴⁹ Grand Tour jim umožňovala studovat klasické umění,⁵⁰ architekturu a filozofii z první ruky a zároveň se setkávat s tehdejšími mysliteli a umělci. Tato zkušenost nejen rozšířila jejich intelektuální obzory, ale také zdokonalila jejich vkus a chování, což bylo zásadní pro jejich budoucí role jakožto vrcholných představitelů raně novověké společnosti. Prostřednictvím kontaktů s elitou různých národů si osvojovali kosmopolitní pohled na svět.

2.3 Itálie

Itálie byla hlavním cílem kavalírských cest díky svému bohatému kulturnímu dědictví, historickým památkám a vlivu na evropské umění a architekturu. Kavalírské cesty měly několik klíčových zastávek, přičemž italská města hrála centrální roli a Itálii neminulo ani mnoho nekatolíku. Řím byl považován za vrchol cesty, protože zde mohli cestovatelé obdivovat

⁴⁸ Tamtéž, s. 260.

⁴⁹ Z. HOJDA, *Kavalírské cesty*, s. 216–239.

⁵⁰ Anglické označení pro kavalírské cesty.

starověké římské památky, renesanční paláce a barokní kostely. Velká část budoucích teologů se zapisovala ke studiu na vyhlášeném Collegio Germanico-Ungarico. Mnozí kavalíři strávili v Římě měsíce studiem umění a historie pod vedením místních učenců a umělců. Na území papežského státu se také nacházelo univerzitní centrum v Perugii, kde je možné dohledat také několik českých studentů⁵¹

Toskáno a Florencie byly dalšími důležitými cíli, známými svými renesančními poklady, jako jsou díla Michelangela, Botticelliho a Leonarda da Vinci či velkovévodský dvůr Medicejů. Nedaleko se nacházela univerzitní Siena, která byla oblíbená i mezi kavalíry z Čech, zejména v letech 1690–1710.⁵² Navštívit Loreto v Itálii bylo v 16. století pro české poutníky významným duchovním zážitkem, protože Svatá chýše byla považována za symbol mariánské úcty a božího požehnání. Čeští cestovatelé a poutníci byli přitahováni nejen duchovním významem místa, ale i jeho uměleckými a architektonickými skvosty, které reprezentovaly vrchol renesančního a barokního umění.⁵³

Benátky, se svými vodními kanály, karnevalem a bohatou kulturní tradicí nabízely jiný pohled na italské umění a společenský život. Zároveň to byla jedna z hlavních spojnic s východním orientem, byť v této době již upadající. Nedaleko byla i Padova, která představovala již od středověku jeden z hlavních cílů poutníků toužících po vědění. V raném novověku přicházeli studenti do Padovy především kvůli výjimečné pověsti zdejší univerzity, která se stala jedním z nejdůležitějších vzdělávacích center v Evropě. Univerzita v Padově byla známá svou progresivní lékařskou fakultou, jež byla v té době na špičkové úrovni, zejména díky pokročilým anatomickým studiím a veřejným pitvám, což v této době představovalo velmi inovativní metody výuky. Světoznámí učenci zde působili jako učitelé, což přitahovalo studenty z celé Evropy. Navíc Padova nabízela určitou akademickou svobodu, která umožňovala studentům a vědcům diskutovat a rozvíjet nové myšlenky, což bylo v kontrastu s rigidnějšími univerzitními prostředními jinde v Evropě. Tato kombinace prestiže, inovativního vzdělávání a svobody myšlení činila Padovu v raném novověku velmi atraktivním místem pro studium.

⁵¹ Michal SVATOŠ, *Studenti z českých zemí na universitě v Perugii 1579–1727*, Zprávy Archivu Univerzity Karlovy 2, 1977, s. 89-105.

⁵² Zdeněk HOJDA „*Le Grandezza d'Italia*“. *Die Kavalierstouren der böhmischen Adeligen, die Kunstbetrachtung und die Kunstsammlung im 17. Jahrhundert*, in: Hans-Bernd Harder – Hans Rothe (edd.), *Studien zum Humanismus in den böhmischen Ländern. III. Die Bedeutung der humanistischen Topographien und Reisebeschreibungen in der Kultur der böhmischen Länder bis zur Zeit Balbíns*, Köln – Weimar – Wien 1993, s. 151–160; dále k Sieně Michal SVATOŠ, *Studenti z českých zemí na universitě v Sieně (1573–1738)*, Zprávy Archivu Univerzity Karlovy 4, 1982, s. 31.

⁵³ Michael BOROVIČKA (ed.), *Velké dějiny země Koruny české. Tematická řada. Cestovatelství*, Praha 2010, s. 141.

Celkově byly kavalírské cesty do Itálie považovány za jakýsi "kulturní rituál" evropské aristokracie, který mladým mužům poskytoval nejen vzdělání, ale také příležitost k osobnímu růstu, sebepoznání a přípravě na jejich budoucí roli v evropské společnosti. Cesty měly hluboký dopad na kulturní vývoj Evropy, neboť mnozí z těch, kteří se jich zúčastnili, se po návratu stali patrony umění, sběrateli starožitností a šířiteli italského vlivu ve svých domovských zemích. Kavalírské cesty sloužily mimo jiné jakožto status moci, jelikož nestačilo reálně jen vlastnit majetek, bylo důležité ho demonstrovat navenek.⁵⁴ Cesty do zahraničí byly u nižší šlechty často vnímány jako zbytečné utrácení rodinných úspor a celý tento podnik mohl finančně zatížit i aristokratické rodiny. Často se však stávalo, že mladíci z rytířských rodů se připojovali k synům aristokratických rodin a tvořili část jejich doprovodu.⁵⁵

2.4 Preceptoři a hofmistrové

Preceptoři a hofmistrové tvořili nedílnou součást doprovodu šlechticů při kavalírských cestách. Z písemných pramenů, jako jsou například instrukce pro tyto preceptory a hofmistry, korespondence či cvičení jejich svěřenců, lze často rekonstruovat směr a průběh kavalírských cest.⁵⁶ Také do Padovy se jich řada dostala právě jakožto doprovod svých kavalírů. Dle knihy M. Holého lze dohledat 21 preceptorů, kteří prošli Padovou.⁵⁷ Ovšem ne každý se zapsal se svým svěřencem do padovských matrik – drtivá většina tento krok neudělala. V některých případech má ovšem záznam šlechtice v padovské matrice pod sebou ještě další jméno. Pokud toto jméno taktéž odkazuje na český původ (například slovem „Bohemus“), dá se předpokládat, že se jedná právě o hofmistra či preceptora daného šlechtice. Někdy tento indikátor chybí, ovšem i tak se dá usuzovat, že se jedná o doprovod šlechtice, a to podle stejného data zápisu. Dále je z univerzitních matrik možné vyčíst peněžní částku, kterou musel daný šlechtic při zápisu zaplatit, a je vidět, že aristokrat oproti svému preceptorovi často zaplatil až trojnásobnou cenu.

2.5 Peregrinatio academica

Již ve středověku bylo běžné, že se studenti kromě studia na jednom místě věnovali také samotnému cestování, které mělo významný vliv na jejich vzdělání a osobní rozvoj. Tento způsob vzdělávání, známý jako *peregrinatio academica*, zahrnoval cestování po celé Evropě

⁵⁴ Z. HOJDA, *Kavalírské cesty*, s. 216–239.

⁵⁵ Vojtěch KUNA, *Zrození šlechtického kavalíra mezi renesancí a barokem aneb mládí Václava Protivy Černína z Chudenic*, nyní v recenzním řízení v Ústeckém sborníku historickém pro číslo za rok 2024.

⁵⁶ Martin HOLÝ, *Ve službách šlechty. Vychovatelé nobility z českých zemí (1500–1620)*, Praha 2011, s. 134.

⁵⁷ M. HOLÝ, *Ve službách šlechty*, s. 134.

a návštěvy různých akademických středisek. Tyto cesty byly důležitou součástí vzdělávání, protože studenti tímto způsobem získávali nové znalosti, zkušenosti a praktické dovednosti.⁵⁸

Michal Svatoš rozděluje akademickou peregrinaci ve středověku a raném novověku do tří etap. První etapa začala v polovině 14. století, kdy čeští studenti odcházeli na zahraniční univerzity, jako byla Paříž, Padova nebo Bologna, jelikož v českých zemích dosud univerzita neexistovala. Druhá etapa nastala po založení pražské univerzity, ovšem i přes její vznik studenti nadále vyhledávali zahraniční univerzity, zejména pro studium medicíny. Pražská univerzita však také začala přitahovat zahraniční studenty. To se změnilo v poděbradské době, kdy se stala zemskou institucí s kališnickým zaměřením, což odrazovalo studenty z katolického zahraničí. Třetí etapa začala v polovině 15. století a trvala do počátku 17. století, kdy se změnil směr akademické peregrinace. Katoličtí studenti tehdy odcházeli studovat do Vídně a Krakova, zatímco nekatoličtí studenti směřovali na reformované školy ve Švýcarsku a Německu. V této etapě hrála hlavní roli peregrinace šlechty a měšťanů.⁵⁹

Na rozdíl od kavalírských cest, které byly zaměřeny spíše na získání společenských kontaktů a kulturního rozhledu, měla akademická peregrinace konkrétní cíl: rozšířit a prohloubit vzdělání studentů. Mladí lidé cestovali mezi různými univerzitami a školami, kde se učili nejen teoretickým znalostem, ale i praktickým dovednostem, jež jim měly pomoci v jejich budoucí kariéře.⁶⁰ Tento typ cestování byl považován za klíčový, protože umožňoval studentům přicházet do styku s novými myšlenkami a prostředím, což podporovalo jejich osobní a intelektuální růst.⁶¹

Představa byla taková, že setkávání s novým a neznámým prostředím je pro studenta nejlepším způsobem učení. V důsledku toho se vzdělávání stalo integrální součástí jejich každodenního života a cestování bylo považováno za nezbytnou součást akademického procesu. V průběhu těchto cest studenti nejen navštěvovali přednášky na různých univerzitách, ale často se účastnili i praktických výukových programů, díky nimž získali dovednosti potřebné pro jejich budoucí

⁵⁸ Michal SVATOŠ, *Akademická peregrinace a cesty za vzděláním*, in: Lenka BOBKOVÁ – Michaela NEUDERTOVÁ (edd.), *Cesty a cestování v životě společnosti*, Ústí nad Labem 1997, s. 242.

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ Ivana ČORNEJOVÁ et. al., *Velké dějiny země Koruny české. Tematická řada. Školství a vzdělanost*, Praha 2020, s. 111.

⁶¹ Tamtéž.

povolání. Díky této zkušenosti byli po dokončení studií lépe připraveni na profesní život a jejich znalosti měly širší uplatnění.⁶²

⁶²Jiří PEŠEK – Michal SVATOŠ, *Sociální důsledky akademické peregriace v Českých zemích druhé poloviny 16. století*, in: Zdeněk Beneš – Eduard Maur – Jaroslav Pánek (edd.), *Poceta Josefu Petráňovi. Sborník prací z českých dějin k 60. narozeninám prof. dr. Josefa Petráně*, Praha 1991, s. 231–243.

3 Historie padovské univerzity

„*Universa universis patavina libertas*“⁶³ – tak zní latinské motto severoitalské univerzity z počátku 16. století, ovšem příklad padovské svobody je mnohem starší a její kořeny musíme hledat o tři století dříve. Nespokojení studenti a profesori boloňského učení se roku 1202 rozhodli opustit svoji alma mater a založit učení nové, které by nepodléhalo takovému tlaku katolické církve a papeže. Útočiště našli nejprve ve Vincenze, kde se ovšem dostali do sporu se samosprávou města. Studenti se tedy museli přemístit znovu, a tak v roce 1222 odešli a usadili se, nyní již definitivně, ve třicet kilometrů vzdálené Padově. Zde jim poskytla podporu a ochranu místní městská komuna, která vznik univerzity viděla jako příležitost pro rozvoj města.⁶⁴

Padova sice neleží v Lombardii, jak chybně uvádí Shakespeare ve své komediální hře Zkrocení zlé ženy,⁶⁵ která se odehrává v kulisách renesanční Padovy, nýbrž v deštivém a bažinatém regionu Veneto v blízkosti Benátské laguny. Patavium podle legendy založil Anténor spolu s částí Odysseovy družiny, když se usadili nedaleko Jaderského moře. Tuto pověst označuje jako pravdivou již starověký historik padovského původu Titus Livius. Ten se narodil již za dob, kdy Padova přešla pod vládu Říma, čemuž se tak stalo za druhé punské války, spojením obou armád proti vojskům Hannibala. Po pádu impéria si město prošlo několika obléháním z řad barbarských kmenů, jako byli Hunové (roku 452 n. l.) či Vizigóti. Před vpádem Langobardů (roku 602 n. l.) padovští obyvatelé raději utekli do moře a založili město Benátky, které později několikanásobně předčilo význam Padovy. Zkázu města dovršil vpád Maďarů, kteří srovnali město se zemí. Nejspíše ve 12. století bylo z východu, snad z Théb či Konstantinopole, převezeno do Padovy tělo svatého Lukáše Evangelisty, který nyní spočívá v kostele svaté Justiny na okraji města. Význam a symbolika světce neunikla ani císaři Karlu IV., který nechal za souhlasu aquilejského patriarchy Mikuláše převést jeho hlavu do Prahy. Ovšem „oblíbenější“ je mezi poutníky zdejší hrob františkána Antonína. Mnich, který zde ve 12. století kázal a také zemřel, byl svatořečen během roku 1232, již rok po svém úmrtí a stal se nejen symbolem, ale také patronem města. Obyvatelé města mu roku 1267 postavili nádhernou

⁶³ Volně v českém překladu „Padovská svoboda, univerzální (všeobecná) a pro všechny“.

⁶⁴ Piero DEL NEGRO (ed.), *The University of Padua – Eight Centuries of History*, Padova 2003, v italském originále: „L’Università di Padova. Otto secoli di Storia Il cinquecento, La rinascita dell’Anatomia, pag. 164 - 169. Ed. Signumpadova. 2001

⁶⁵ „Známo ti, že z velké touhy kolébku spatřit uměň, krásnou Padvu, v Lombardii jsem plodnou zavítal.“ William SHAKESPEARE, *Zkrocení zlé ženy* [online]. Přel. Josef Václav SLÁDEK, Praha 2013. s. 18.

basiliku v byzantském stylu, jež se také stala jedním z mnoha často navštěvovaných míst i poutníkům z Čech.⁶⁶

Původně se na padovské univerzitě vyučovalo pouze římské právo, ke kterému záhy přibýlo právo církevní. Studenti měli na chod univerzity značný vliv. Každého půl roku si ze svých řad volili jednoho rektora. Přízeň si udrželo místní učení i pod vládou rodu Carraresi a roku 1262 byla založena další fakulta, artistická, kde se vyučovalo lékařství a filozofie, stále ovšem pod dozorem právnické fakulty. Papež Urban V. dále povolil, aby se na univerzitě mohla vyučovat také teologie, což se stalo roku 1363. Artistická fakulta se osamostatnila až roku 1399 zvolením vlastního rektora a vydáním statut. Prakticky tedy existovaly dvě univerzity vedle sebe, které spolu později v 16. století znovu splynuly v jednu.

Zlatého věku se univerzity paradoxně dočkaly až s pádem rodu Carraresi. Benátská republika obsadila město roku 1405 a až do Napoleonova obsazení Benátek zůstalo padovské vysoké učení přes dalších 400 let pevně spjato s osudy republiky svatého Marka. Po odstranění městské samosprávy nemusela již místní akademická obec soupeřit o moc nad městem a mohla se svobodněji rozrůstat, což obchodní republika s radostí podporovala. A jelikož se v ostrovních Benátkách nenalézala žádná univerzita, učinila z Padovy centrum vzdělanosti pro celou svou námořní říši, jejíž věhlas přesahoval do celé Evropy.

Katastrofa přišla s válkou ligy z Cambrai. Po dobytí Padovy roku 1509 nepřátelskou armádou Francie začalo místní učení upadat. Škola proto přišla s novým, liberálnějším přístupem, a to především z čistě pragmatických důvodů – cílem bylo přilákat nové studenty. Z této doby také pochází již zmiňované motto o svobodě pro všechny. Pod tímto heslem bylo na univerzitě dovoleno studovat jak židům,⁶⁷ kteří zde vedle studia mohli také obdržet akademický titul, tak i protestantům, a to i v dobách silící protireformace. Padova tak protestantům nabízela útočiště jakožto jediná univerzita v Itálii.⁶⁸ Jelikož se jednalo o svobodu univerzální, byla zde tolerována nejen konfesionální příslušnost, ale také možnost svobodněji se vyjadřovat. Právě zde mohl Galileo Galilei celých sedmnáct let vyučovat a Mikuláš Koperník publikovat své teze o heliocentrickém pojetí kosmu. Historik Butterfield správně poznamenává, že pokud by jedno

⁶⁶ Zdeněk HOJDA – Magdaléna JACKOVÁ, *Výjezd šťastný. Cestovní deníky z kavalírských cest Václava Vojtěcha, Jana Norberta a Ignáce Karla ze Šternberka z let 1662–1665*, Praha 2022.

⁶⁷ První student židovského původu graduoval roku 1409. Ovšem žádný student židovského původu nepocházel z českého prostoru. Dále k Židům na padovské univerzitě: Kenneth COLLINS, *Jewish medical students and graduates at the universities of padua and leiden: 1617–1740*, Rambam Maimonides Medical Journal 4, 2013, č. 1, s. 99.

⁶⁸ Rossario RIZZUTO, *Intelletuali e uomini di corte. Padova e lo spazio europeo fra Cinque e Seicento*, Padova 2021; Cristina LA ROCCA (ed.), *Stranieri, itinerari di vita studentesca tra 13. e 18. secolo*, Padova 2022

jediné místo mohlo být označeno za centrum vědecké revoluce, toto ocenění by muselo připadnout Padově.⁶⁹ Podle tradičního pojetí vědecké revoluce začala tato éra knihou bývalého studenta padovské univerzity Mikuláše Koperníka "De Revolutionibus orbium coelestium" („O obězích nebeských sfér“), vydanou v roce 1543. Koperníkův heliocentrický model byl prvním velkým zlomem ve vědeckém myšlení 16. a 17. století.⁷⁰ Významné jsou také příspěvky Galileia Galileiho, který vylepšil teleskop a používal kvantitativní a matematické metody ve vědě.⁷¹

3.1 Padovská univerzita jako centrum pokroku

Pokročilé byly také metody studia na padovské univerzitě. Jednou z předností lékařské fakulty bylo takzvané anatomické divadlo, které se nacházelo ve staré hlavní budově univerzity, postavené v roce 1594, které je považováno za nejstarší dochované anatomické divadlo na světě.⁷² Díky své elipsoidní architektuře a uspořádání sedadel poskytovalo optimální prostředí pro studenty medicíny, kteří zde mohli sledovat anatomické pitvy prováděné na centrálním jevišti. Toto místo hrálo klíčovou roli v pokroku porozumění lidské anatomii a v lékařském vzdělávání během renesance a umožnilo též praktické učení. Prostor divadla a jeho architektonická struktura byly navrženy tak, aby mohly pojmout mnoho studentů, kteří mohli současně sledovat průběh pitvy. Jeho historický význam přesahuje jeho architektonickou krásu, symbolizuje zásadní éru ve vývoji lékařské vědy a lékařského vzdělávání.⁷³ Dnes anatomické divadlo představuje svědectví trvalého hledání vědomostí a zkoumání lidského těla, což koneckonců shrnuje nápis, který najdeme na jeho vchodu: „*Mors ubi gaudet succurrere vitae*“ (Smrt, která se raduje, že pomáhá životu).⁷⁴

Další významnou složkou univerzity se stala botanická zahrada, která studentům sloužila a do současnosti slouží mnoha důležitým funkcím. Zmíněná je i v cestopise Bedřicha z Donína, který ji popisuje jako zahradu „*slavnou a všelijakými bylinami a kořením vysázenou*“.⁷⁵ Svůj původ má v roce 1545, kdy Benátská republika schválila žádost místních scholárů a uvolnila

⁶⁹ Herbert BUTTERFIELD, *The Origins of Modern Science*, London 1962, s. 49.

⁷⁰ Zdeněk HORSKÝ, *Mikuláš Koperník. Profil významné osobnosti renesanční doby*, Praha 1973.

⁷¹ Émile NAMER, *Případ Galilei*, Praha 1982.

⁷² "L'Università di Padova. Otto secoli di Storia Il cinquecento, La rinascita dell'Anatomia, pag. 164-169. Ed. Signumpadova 2001.

⁷³ Paul GRENDLER, *The Universities of the Italian Renaissance*, Baltimore 2002, s. 328–332.

⁷⁴ K medicinskému pokroku na univerzitě: Giancarlo ANDRIOLI – Giuseppe TRINCIA, *Padua: the renaissance of human anatomy and medicine*, Neurosurgery 55, 2004, č. 4, s. 746–755.

⁷⁵ Antonín GRUND (ed.), *Cestopis Bedřicha z Donína*, Praha 1940, s. 179.

peníze na stavbu zahrady po vzoru univerzitní zahrady v Pise.⁷⁶ Je však nutno podotknout, že původní záměr La Serenissimy byl spíše pragmatický a podmíněný vidinou výtěžku z obchodu s rostlinami. Historicky byla botanická zahrada nejdůležitějším místem pro studium rostlinných druhů, léčivých bylin a botanických klasifikací. Stala se živou laboratoří pro rané botaniky a studenty medicíny, což přispělo k významným pokrokům v našem vědění o říši rostlin a o medicíně. Rozsáhlá sbírka léčivých rostlin byla nezbytná pro farmaceutické vzdělávání a umožňovala studentům studovat a experimentovat s přírodními léčivy, což bezpochyby pozitivně ovlivnilo obzvláště budoucí lékaře v raném novověku. Díky přístupu k živé sbírce léčivých rostlin mohli studenti medicíny nejen teoreticky studovat léčebné vlastnosti rostlin, ale také prakticky testovat a ověřovat jejich účinky. To vedlo k rozvoji efektivnějších léčebných metod a hlubšímu porozumění farmakologie. Praktické zkušenosti získané v botanické zahradě tak připravily budoucí lékaře na jejich profesionální kariéry a přispěly k pokroku medicíny v následujících staletích. Přes zahradu v Padově bylo Itálii představeno mnoho nových rostlin, např. brambory, se kterými se zde mohli poprvé setkat i studenti z Čech.

3.2 Právnická fakulta

Právnická fakulta univerzity v Padově, založená již v roce 1222, je jednou z nejstarších a nejprestižnějších právnických fakult na světě. Během své dlouhé historie hrála klíčovou roli ve formování právní vědy a praxe, zejména v období raného novověku. Fakulta přitahovala významné právníky a učence, jako byli Andrea Alciato, Jacopo Zabarella a Giovanni Battista de Luca, kteří svým inovativním myšlením přispěli k rozvoji právního humanismu a nových metod výkladu římského práva.⁷⁷

Právnická fakulta byla centrem inovativního právního vzdělávání, které zdůrazňovalo hluboké porozumění římskému a kanonickému právu, které se začalo vyučovat po souhlasu papeže v roce 1399.⁷⁸ Díky své prestiži přitahovala studenty a učence z celé Evropy, což šířilo padovské právní myšlení do dalších částí světa. Fakulta prošla řadou reforem, které modernizovaly právní vzdělávání a posílily výzkumnou činnost, což přispělo k formování moderní právní vědy.

⁷⁶ Univerzitní botanická zahrada v Pise je starší, ovšem později zanikla, což dělá z padovské botanické zahrady nejstarší stále funkční botanickou zahradou na světě.

⁷⁷ Piero DEL NEGRO (ed.), *The University of Padua – Eight Centuries of History*, Padova 2003, s. 23.

⁷⁸ Tamtéž, s. 32.

3.3 Artisticko-lékařská fakulta

Artistická fakulta v Padově, založená v roce 1262, se stala jednou z nejdůležitějších institucí pro studium medicíny v Evropě během raného novověku.⁷⁹ Trochu překvapujícím zjištěním je fakt, že i přes svůj věhlas v oboru lékařství neměla v raném novověku svojí vlastní samostatnou lékařskou fakultu. Lékařství se vyučovalo na fakultě artistické, často právě kvůli prestiži označované spíše jako lékařská nebo artisticko-lékařská. Padovská univerzita, kde tato fakulta působila, byla v tomto období střediskem inovací, vědeckého bádání a akademické svobody.

Jednou z nejdůležitějších osobností spojených s lékařskou fakultou v Padově byl Andreas Vesalius (1514–1564), který je považován za zakladatele moderní anatomie. V roce 1543 vydal své monumentální dílo "De humani corporis fabrica", které radikálně změnilo chápání lidské anatomie díky svým podrobným a přesným ilustracím. Další významnou postavou byl William Harvey (1578–1657), který zde studoval a později se stal proslulým objevem krevního oběhu. Harveyho nové poznatky měly hluboký dopad na medicínu a biologii a Padova se díky tomu stala ještě více respektovanou institucí.⁸⁰ Z českého prostředí nelze nezmínit dva české studenty padovského učení, Jana Jessenia (1556–1621),⁸¹ který se zvláště proslavil svojí první veřejnou pitvou v českých zemích, nebo lékaře a rektora pražské univerzity, Jana Křitele Antonína Boháče (1694–1762), jednoho z prvních českých vědců, kteří se snažili integrovat přírodní vědy a medicínu.

Artisticko-lékařská fakulta v Padově byla známa svým důrazem na empirický výzkum a důležitost pitvy, což bylo v kontrastu s převládajícím scholastickým pojetím na jiných univerzitách té doby.⁸² Tento postup umožnil studentům získávat praktické zkušenosti a přispěl k řadě objevů v oblasti anatomie a fyziologie.⁸³ Univerzita také podporovala interdisciplinární přístup, kde studenti medicíny mohli spolupracovat s odborníky z jiných oborů, jako byla filozofie, botanika a fyzika. Tento přístup vedl k sofistikovanějšímu chápání medicíny a přírodních věd. Padovská lékařská fakulta měla dlouhodobý vliv na vývoj medicíny v Evropě.⁸⁴ Její absolventi a profesori přispěli k rozšíření nových medicínských znalostí

⁷⁹ Tamtéž, s. 33.

⁸⁰ Giancarlo ANDRIOLI – Giuseppe TRINCIA, *Padua: the renaissance of human anatomy and medicine*. Neurosurgery 55, 2004, č. 4, s. 746–755.

⁸¹ J. POLIŠENSKÝ *Jan Jesenský-Jessenius*, s. 43.

⁸² Herbert BUTTERFIELD, *The Origins of Modern Science*, s. 56.

⁸³ Tamtéž, s. 56.

⁸⁴ Tamtéž, s. 59.

a metod po celém kontinentu. Fakulta byla známá svou otevřeností k inovacím a diskusi, což umožnilo rychlé šíření nových myšlenek a objevů.⁸⁵ Právě k této fakultě přináležela již zmíněná botanická zahrada a také anatomické divadlo.

I když většina evropských univerzit v raném novověku ženám neumožňovala studium, Padova byla jednou z mála výjimek. Elena Lucrezia Cornaro Piscopia (1646–1684) se stala první ženou na světě, která získala doktorát, když promovala na padovské univerzitě v roce 1678, i když v oboru filozofie, přestože usilovala o doktorát z teologie.⁸⁶ Její úspěch otevřel cestu dalším ženám v akademickém světě. Z českých zemí ovšem žádná žena v Padově během raného novověku nestudovala.

3.4 Organizace padovského učení

Studenti byli organizováni do tří hlavních národů: „Natio Citramontana“ pro studenty z Itálie, „Natio Ultramarini“⁸⁷ pro studenty ze Středomoří a, pro tuto práci nejpodstatnější, „Natio Ultramontana“ – pro zbylé studenty, kteří většinou přicházeli ze zemí za Alpami. Do poslední jmenované skupiny patřily i národy zvané „Germani“ (Němci) či „Alamanni“ (Francouzi), „Bohemos“ (Češi), „Moravos“ (Moravané), „Silesios“ (Slezané) a „Lusatios“ (Lužičané), pod které se zapisovali právě studenti ze zemí Koruny české. Každá fakulta ovšem měla jiný počet národů. Jedním z důvodů pro tuto skutečnost byla menší návštěvnost určitých fakult, takže se studenti sdružovali v „příbuzných“ národech. V průběhu staletí některé národy zanikaly či nové vznikaly.⁸⁸ Výjimkou také nebylo, že se studenti z početnějších národů případně zapisovali do těch méně početných, nejspíš aby daný národ nezanikl či aby měli více možností v rozhodování v univerzitní samosprávě – určité národnosti se proto tedy rozdělovaly do menších celků.⁸⁹ V 16. století získal německý národ trvalé právo, aby byl jeden z jeho členů zvolen konsiliářem českého národa na základě práva „ius supplendum“, když český národ nebyl schopný mít vlastního zástupce, což se často stávalo.⁹⁰ To lze vidět i ve správě českého národa. Když se občas písaři rozepsali, tak se do matriky německého národa nezapisovala jen jména vůdců

⁸⁵ P. DEL NEGRO (ed.), *The University of Padua*, s. 25.

⁸⁶ Francesco Ludovico MASCHIETTO – Catherine MARSHAL (edd.), *Elena Lucrezia Cornaro Piscopia (1646–1684). The First Woman in the World to Earn a University Degree*, Philadelphia 2007.

⁸⁷ Občas jsou v literatuře zaměňovány první dva národy za jeden jediný.

⁸⁸ Rosario RIZZUTO, *Intelletuali e uomini di corte. Padova e lo spazio europeo fra Cinque e Seicento*, Padova 2021; Cristina LA ROCCA (ed.), *Stranieri, Itinerari di vita studentesca tra 13. e 18. secolo*, Padova 2022.

⁸⁹ Cristina LA ROCCA (ed.), *Stranieri, Itinerari*, s. 45.

⁹⁰ Jonathan WOOLFSON, *Padua and the Tudors: English Students in Italy, 148–1603*, Toronto 1998, s. 19.

německého národa, ale byli zmíněni také zástupci menších národů, kteří se přikláněli k národu německému, jako byli již zmíněni Češi nebo Uhři.⁹¹ Již na počátku 17. století jsou uváděni jako „consilioři“ českého národa lidé s německými přídomky původu jako Tyrolensis či Styrys. V roce 1738 byla univerzitní správa, kterou dosud řídili studenti, předána profesorům. Zároveň byla zrušena funkce národních radních (consiliorů).⁹² Další součástí univerzitního života byla správa knihovny, kdy lze na začátku roku právě při volbě nového consiliora zjistit i jméno knihovníka, jelikož se jednalo o důležitou funkci, lze spatřit že knihovník na rozdíl od consiliorů, kteří zpravidla většinou vydrželi pouze půlrok ve funkci. Tak funkce knihovníka byla stálejší a zastávala ji jedna, později dvě osoby, třeba i šest let. Nejspíše se muselo jednat o dlouhodobě studující, s úmyslem dosáhnout akademického grádu. Opět je možné najít na pozici knihovníka německého národa několik studentů s přídomkem „Bohemus“ či jiným ekvivalentem připomínající spojitost s Čechami.

3.5 Češi na univerzitě v Padově

Český národ můžeme najít už v univerzitních statutech ze 14. století.⁹³ Podle Croniových údajů byl prvním Čechem,⁹⁴ který se ocitl na padovské univerzitě, student v roce 1331.⁹⁵ Tadra jako prvního uvádí ve své knize o stycích s cizinou „Čecha“ (resp. spíše Slezana) Vladislava, syna knížete Jindřicha Lehnického a jeho ženy, české princezny Anny Lehnické, pozdějšího probošta vyšehradského a biskupa salzburského. A datuje jeho pobyt v Padově kolem roku 1250. Stejnou dataci má i další církevní hodnostář Petr, původně kanovník vratislavský a pozdější biskup, tentokrát pasovský.⁹⁶ Prvního studenta s přídomkem Bohemus uvádí Tandra až Jana Čecha – „Johannese de Bohemia“, který se stal rektorem Ultramontánů. Ovšem nejstarší záznam, který dokazuje pobyt na univerzitě v Padově, se dá najít v online databázi graduovaných studentů a sděluje nám, že zde studoval již dříve jistý Čech, který se označoval jako „Sbroslao dalla Boemia“ a který je v místních záznamech uveden již v roce 1270. V dalších letech českých

⁹¹ Zmíním známější vůdce českého národa v Padově: Wolfgang Bedřich Hoffman z Grünbühelu (ten je uveden v matrice jako zástupce celého německého národa, ovšem jeho erb v palazzo Bo odkazuje na zastupování národa českého), Karel Bruntálský z Vrbna (stejný případ jako předchozí), Kristián z Valdštejna, Bernard Bruntálský z Vrbna (který vydržel dvě volební období).

⁹² C. LA ROCCA (ed.), *Stranieri, Itinerari*, s. 52.

⁹³ Václav VANĚČEK, *Pronikání římského a kanonického práva na území dnešního Československa od 2. pol. 9. století do 1. pol. 14. století*, Právněhistorické studie 12, 1966, s. 27–40.

⁹⁴ Prvním a jediným doloženým Čechem, který je zmíněn již na předchozím vysokém učení ve Vincenze, je „Martinus de Bohemia“ – Ferdinand TADRA, *Kulturní styky Čech s cizinou až do válek husitských*, Praha 1897, s. 275.

⁹⁵ Arturo CRONIA, *La conoscenza del mondo slavo in Italia: bilancio storico-bibliografico di un millennio*. Arturo Cronia, Padova 1958, s. 55.

⁹⁶ F. TADRA, *Kulturní styky Čech*, s. 265.

studentů přibývalo, ovšem ve většině případů se jednalo o jednotlivce, kteří toužili získat univerzitní vzdělání, které ještě nebylo v Praze založeno. Převážně se jednalo o studium teologické. Dalšími, kteří by si pro období středověku zasloužili zmínku ve vztahu k českým zemím jsou: pražští arcibiskupové Petr z Aspeltu, Jan z Jenštejna, Albík z Uničova a dva církevní hodnostáři Jan z Pomuku a kronikář František Pražský.⁹⁷

Když připočteme ještě fakt, že se Padova ze všech italských univerzit nachází nejbližší hranicím Českého království, lze usuzovat, že podmínky pro studium na místní univerzitě byly více než příznivé studentům z konfesně heterogenních Čech. Českou přítomnost lze dodnes najít v Padově v mnoha podobách, ať již přímo souvisí se studentstvem, nebo s uměleckým ztvárněním. Nejpočetnější a nejvýznamnější českou stopu můžeme najít v renesančním paláci Palazzo dell'Università, zvaném také Palazzo Bo. V jeho arkádovém nádvoří je dodnes vymalováno nebo pověšeno na zdech a stropěch přes tři tisíce erbů.⁹⁸ Mezi nimi jsou i desítky erbů z Čech, přesné číslo nelze určit vzhledem k nečitelnosti některých erbů a nápisů. Právo na výmalbu či zhotovení erbu měl každý z consiliorů národů, proto je za téměř každý rok možné najít jeden český erb, který zpravidla byl nejbližší a většinou heraldicky vpravo od hlavního erbu rektora Ultramontánů. Ne každý zástupce českého národa byl šlechtického rodu, a tudíž neměl svůj erb, proto mu byl univerzitou přiřazen nový. Mezi známé šlechtické rody z Moravy a Čech, jejichž erby lze ve Volském paláci najít, patří Bruntálští z Vrbna,⁹⁹ Černínové z Chudenic, Hoffmanové z Grünbühelu,¹⁰⁰ Hrzánové z Harasova a Vratislavové z Mitrovic. Tato praktika byla později zrušena s ohledem na statiku zdí a budovy, proto jsou zde erby pouze z pozdějších dvou třetin 17. století. Celkově se jedná o cenný historický pramen, ze kterého je možné doložit i delší přítomnost některých obyvatel Českého království na univerzitě v Padově.

Dalším cenným pramenem poznání o životě českých studentů, psaným střídavě v němčině a latině, jsou již editované řady aktů německého národa pro artistickou fakultu z let 1553–1796 a právnickou fakultu německého národa z let 1545–1709. Pro naše bádání je však klíčová první polovina 17. století, ačkoli pro toto časové období nemáme k dispozici originální rukopis z let 1609–1650, který se nedochoval.¹⁰¹ I když se většinou jedná o záznamy spíše úřední povahy,

⁹⁷ F. TADRA, *Kulturní styky Čech*, s. 265.

⁹⁸ K většině erbů existuje publikace, která jednotlivé erby popisuje: Lucia ROSSETTI, et al., *Gli stemmi dello Studio di Padova*, Padova 1983.

⁹⁹ Příloha č. 1.

¹⁰⁰ Příloha č. 2.

¹⁰¹ Gilda, MANTOVANI et al. (edd.), *Acta nationis Germanicae iuristarum : 1650–1709*, Antenore 1983; Lucia, ROSSETTI et al. (edd.), *Acta nationis Germanicae artistarum : 1616–1636*. Antenore, 1967.; Lucia, ROSSETTI

kteře pojednávají zejména o organizaci národa, jako byly volby vůdců a jejich zástupců, je v nich možné najít i zmínky zcela jiného významu. V případě volby roku 1553 lze zjistit, že se konala v domě studenta majícího zejména v dalších letech těsný vztah k českým zemím, a to Ferdinanda Hoffmana z Grünbühelu. Můžeme tak zjistit, že v době studia v Padově pobýval na náměstí Signorie, v kapitánském paláci. Další zmínky o bydlení v Padově se dají najít například v cestopisech, kde Bedřich z Donína nebo Kryštof Harant uvádějí jména hostinců, kde zrovna přebývali. Dále při volbě německých consiliorů je uváděno, že pak hned přišli Češi, aby si zvolili svého zástupce, a ti, kteří ovládají češtinu nejlépe, to pak měli sdělit ostatním.¹⁰²

et al. (edd.), *Acta nationis Germanicae artistarum : 1637–1662*, Antenore 1995; Lucia, ROSSETTI et al. (edd.), *Acta nationis Germanicae artistarum : 1694-1769*, Antenore 2002..

¹⁰² Gilda MANTOVANI et al. (edd.), *Acta nationis Germanicae iuristarum: 1650–1709*, Antenore 1983.

4 Čeští studenti v Padově v raném novověku

Na začátku výzkumu je na místě odpovědět si na jednu otázku. Jak definovat studenta z českých zemí? Osoby, jež se z rozličných důvodů rozhodly zapsat do univerzitní matriky (v českém případě většinou do matriky národa německého), měly často komplikovaný původ a určit jejich identitu není jednoduché. Samozřejmě nelze na tehdejší studenty nahlížet prizmatem dnešní doby. Země Koruny české byly součástí Svaté říše římské, tudíž italská a mnozí jiní další současníci většinou považovali obyvatele zemí Koruny české za část národa německého.¹⁰³ Naopak jazyková příslušnost nehrála příliš významnou roli. Obyvatelé z většinově německy mluvících oblastí království, jako byla města Cheb, Jihlava či Olomouc, se běžně hlásili k zemskému pojetí národa. Příchozí na padovské učení by se dali rozdělit do dvou skupin. První je výrazně menší a většinově složená z měšťanů, kteří na univerzitě studovali a dosáhli zde i akademického titulu. Druhá skupina osob je o něco početnější a byli to většinou lidé, kteří zde strávili jen pár dnů a většinou požívali svobod akademické jurisdikce. Délku jejich pobytu z padovských univerzitních matrik však vyčíst nelze. Ve všech sedmi svazcích univerzitních matrik německého národa v archivu Centro per la Storia dell' Università di Padova lze nalézt přes 18 000 zápisů různých jmen. Dá se tedy český student identifikovat pouze na základě toho, že má za jménem napsané „Bohemus“, „Moravus“ či „Lusatius“? Na první pohled by se dalo říct, že ano, přesto hned v první části německé matriky právnické fakulty, která se věnuje pouze zápisům členů panského stavu, se skrývá nápis „Moravus“¹⁰⁴ pouze pětkrát a slovo „Bohemus“ najdeme stěží dvakrát, přestože celkový počet českých panských inskripcí za dané období dosahuje počtu 113.

Při pečlivějším pohledu zjistíme, že se v zápisech nacházejí i návštěvníci ze starších českých panských rodů, jako jsou Pernštejnové, Valdštejnové, Lobkovicové, Žerotínové, Bruntálští z Vrbna, Slavatové z Chlumu a Košumberka či Berkové z Dubé. Ti u svého jména nemají dopsanou žádnou jinou informaci, byť o jejich příslušnosti k Českému království nemůže být pochyb.

O provázanosti jednotlivých zemí Koruny české a prolínání šlechtických rodů mezi nimi za uplynulá staletí od vzniku státu do 16. století svědčí mnoho důkazů. Většina rodů vlastnila

¹⁰³ K cizincům na padovské univerzitě viz Cristina LA ROCCA (ed.), *Stranieri, Itinerari di vita studentesca tra 13. e 18. secolo*. Padova 2022; Rosario RIZZUTO, *Intelletuali e uomini di corte. Padova e lo spazio europeo fra Cinque e Seicento*, Padova, 2021.

¹⁰⁴ Z toho jednou německý zápis „Mahren“.

majetek jak v Čechách, tak i na Moravě.¹⁰⁵ Další problém při analýze studentů z Čech nám může způsobit sblížení rodů z jednotlivých zemí habsburského soustátí. Již před nástupem Habsburků docházelo k propojování se šlechtou rakouskou,¹⁰⁶ a nástup vládnoucí dynastie proces upevnil. Je proto obtížné určit, kdo patří mezi výhradně rakouské rody a kdo mezi již dostatečně „české“ rodiny, zejména když některé významné rody, jako jsou Ditrichštejnové,¹⁰⁷ Harrachové¹⁰⁸ a Lichtenštejnové,¹⁰⁹ zanechaly významné stopy jak v Čechách a na Moravě, tak i v rakouských dědičných zemích, jak napovídají publikace o nich pojednávající.

Jako případ uveďme původ štýrského šlechtice Ferdinanda Hoffmana, svobodného pána z Grünbühelu a Strechau,¹¹⁰ jehož celý zápis z roku 1553 v matrice studentů práv německého národa zní: „Ferdinandus Hoffman baro a Grimpichel et Strechau. Sacrae Caesareae Maiestatis consiliarus ac praesidens Camerae aulicae necnon capitaneus Neustadii Austriacorum.“¹¹¹ Na první pohled by se mohlo zdát, že tento císařský dvořan nemá s českými zeměmi nic

¹⁰⁵ Petr MAŤA, *Svět české aristokracie (1500–1700)*, Praha 2004.

¹⁰⁶ K propojení české a rakouské šlechty viz např. Václav BŮŽEK, *Die Heirat Jošts III. von Rosenberg und Annas von Roggendorf. Zur Gestaltung übernationaler verwandtschaftlicher Verhältnisse des Adels aus den böhmischen und österreichischen Ländern*, Jahrbuch der Gesellschaft für Landeskunde und Denkmalpflege Oberösterreich 160, 2015, s. 119–137; Týž, *Adam Ungnad ze Sonnecku mezi Hlubokou nad Vltavou a Hlohovcem v polovině 16. století*, in: Hana Jordánková (ed.), *Alis volat propriis*. Sborník příspěvků k životnímu jubileu Ludmily Sulitkové, Brno 2016, s. 202–219, 663–665.

¹⁰⁷ K Ditrichštejnům viz Friedrich EDELMAYER, *Ehre, Geld und Karriere. Adam von Dietrichstein im Dienst Kaiser Maximilians II.*, in: Friedrich EDELMAYER – Alfred KOHLER (edd.), *Kaiser Maximilian II. Kultur und Politik im 16. Jahrhundert*, Wien 1992, s. 109–142; Petr BALCÁREK, *Kardinál František Ditrichštejn 1570–1636. Gubernátor Moravy*, České Budějovice 2007; Tomáš PARMA, *František kardinál Dietrichstein a jeho vztahy k římské kurii. Prostředky a metody politické komunikace ve službách moravské církve*, Brno 2011; Rostislav SMÍŠEK, *Císařský dvůr a dvorská kariéra Ditrichštejnů a Schwarzenberků za vlády Leopolda I.*, České Budějovice 2009.

¹⁰⁸ K Harrachům viz Michael HABERER, *Ohnmacht und Chance. Leonhard von Harrach (1514–1590) und die erbländische Mächtigkeitselite*, Wien–München 2011; Alessandro CATALANO, *Zápas o svědomí, kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu (1598–1667) a protireformace v Čechách*, Praha 2008; František KRÁSL, *Arnošt hrabě Harrach, kardinál sv. církve římské a kníže arcibiskup pražský. Historicko-kritické vypsání náboženských poměrů v Čechách od roku 1623–1667*, Praha 1886; Jan LUŠTINEC – Jan NOSEK – Adam REJHA, *Harrachové, vznešenost zavazuje*, Sychrov 2023.

¹⁰⁹ Karel STLOUKAL, *Karel z Lichtenštejna a jeho účast ve vládě Rudolfa II. (1569–1607)*, Praha 1912; Marek VAŘEKA, *Kníže Karel I. z Lichtenštejna 1569–1627. Finance – majetek – politika*, České Budějovice 2024; Thomas WINKELBAUER, *Fürst und Fürstendiener, Gundaker von Liechtenstein. Ein österreichischer Aristokrat des konfessionellen Zeitalters*, Wien–München 1999.

¹¹⁰ Klaus EHRLICHER, *Ein steirisches Adelsgeschlecht in Böhmen und Mähren. Hoffmann Freierherren zu Grünbühel und Strechau*, Bohemia, Geschichte und Kultur der böhmischen Länder 21, 1980, č. 1, s. 59–83; Jaroslava HAUSENBLASOVÁ, *Ferdinand Hoffman z Grünbühelu a Strechau. Podnikatel, politik a mecenáš rudolfínské doby*, in: Ivana EBELOVÁ – Jiří PEŠEK – Tomáš SEKYRKA – Vít VLNAS (edd.), *Mezi kulturou a uměním. Věnováno Zdeňku Hojdovi k životnímu jubileu*, Praha 2013, s. 86–95; Jaroslava HAUSENBLASOVÁ, *Hoffman von Grünbühel und Strechau. Eine adelige „Hofffamilie“ zwischen den österreichischen und böhmischen Ländern und ihre Repräsentationsmodelle*, Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung 128, 2021, č. 2, s. 253–283; Kateřina HAUSNEROVÁ, *Ferdinand Hofmann z Grünbühlu (1540–1607). Knihovna zapomenutého sběratele rudolfínské doby*, Diplomová práce FF UPOL, Olomouc 2012 (vedoucí práce Jana Opletlová); Jiří KAREL, *Janovičtí Hoffmanové*, Střední Morava, kulturně-historická revue 4, 1998, č. 6, s. 50–58; Marek PALYS, *Ferdinand Hoffman z Grünbühelu a Strechau. Role prezidenta dvorské komory při zajišťování půjček císaři za turecké války 1593–1606*, FFUK, Praha 2024 (vedoucí práce Jaroslava Hausenblasová).

společného, ovšem opak je pravdou. Jako bratranec posledních Rožmberků, Viléma a Petra Voka, byl společně s nimi vychováván v Českém Krumlově, tudíž prvotního vzdělání dosáhl v Čechách, ze kterých pak odcestoval na svou kavalírskou cestu.¹¹² Další skutečnost, díky které by Hoffmann mohl být považován za českého studenta, je to, že mu moravská stavovská obec udělila inkolát v roce 1581 a posléze jej obdržel i v Čechách roku 1584.¹¹³ Či by jej jako českého studenta mohla definovat až případná držba rozsáhlého majetkového dominia na Moravě a v Čechách, kde vlastnil rabštejnsko-janovické a grabštejnské panství? Nebo jej můžeme označit za českého šlechtice proto, že několik let sloužil u rudolfinského dvora v Praze jako prezident dvorské komory?¹¹⁴

Výše zmíněný příklad měl demonstrovat všechny možné způsoby, jak by se dal student ze šlechtického prostředí z Čech a Moravy definovat. Od možnosti získat vzdělání v Čechách, přes majetkovou základnu či pozdější působení u dvora v Praze až po získání inkolátu. Dále by se dalo za znak příslušnosti k českým zemím považovat příbuzenství se zdejší šlechtou nebo znalost češtiny. Ovšem zjišťování takového množství údajů u každého jednotlivce z 18 000 jmen německých univerzitních matrik je téměř nemožné. Proto jsem se při výběru studentů držel zejména těch osobností, které si ke jménu připsaly onu příslušnost k jednomu z národů zemí Koruny české. I tak, ne každý z mnou určených studentů tuto náležitost měl. Uvedme příklad dvou bratrů stavu rytířského z Moravy, Václava a Jaroslava Morkovských ze Zástřizl, kteří oba do Padovy přišli 23. listopadu 1604,¹¹⁵ ale jen Václav u svého jména uvádí „Moravus.“¹¹⁶ Můžeme tedy předpokládat, že i druhý bratr je moravského původu, byť se k němu v samotném záznamu explicitně nehlásí, a proto dotyčného také považuji za studenta z českého prostoru. V obdobných případech jsem za českého studenta automaticky považoval člena rodu či rodiny, u jejichž jiných členů se vyskytlo explicitní přihlášení se k českému, moravskému či lužickému národu.

Dalším indikátorem k propojení s českými zeměmi může být i inskripce, která vypovídá o místě původu daného studenta, které se dá ovšem snadno zaměnit se šlechtickým predikátem či pouze

¹¹² Jaroslav PÁNEK (ed.), *Václav Březan, Životy posledních Rožmberků*. I–II., Praha 1985, s. 376–377.

¹¹³ Marek STARÝ, *Cizozemci a spoluobytelé. Udělování českého občanského práva (inkolátu) v době předbělohorské*, Praha 2018, s. 348.

¹¹⁴ J. HAUSENBLASOVÁ, *Ferdinand Hoffman*.

¹¹⁵ Literatura k Morkovským ze Zástřizl Zdeněk POKLUDA, Morkovští ze Zástřizl. Z historie šlechtických rodů. Malovaný kraj. Národopisný a vlastivědný časopis Slovácka 29, 1993, č. 6, s. 4; Petr VÍTÁMVÁS, *Šlechtický rod Morkovských ze Zástřizl na Boskovicích. Katalog výstavy, 7. 9. – 19. 11. 2017*, Muzeum regionu Boskovicka.

¹¹⁶ Celé zápisy zní: Wenceslaus Morkowsky a Zzastrizl Moravus nomen suum reliquit Padavi die 23 novembris anno 1604; Iaroslau M(rorkowsky) a Zastrizl anno 1604 23 die novembris.

s majetkovou držbou. Ve většině případů se však jedná o domovské město. V části případů je uvedena za městem i země, ve které se nachází. Ne všichni však byli na své město tak hrdí, nebo jednoduše nepovažovali za podstatné, aby jej uvedli, takže se místo původu dá určit přibližně jen u čtvrtiny studentů. Pochopitelně uváděným městům vévodí hlavní město království Praha, ať už ve formě „Pragensis“ či „Pragae“. I další města jsou psaná většinou latinsky, i když občas se jedná o zkomoleninu latiny, němčiny a češtiny zároveň.

V seznamu se také vyskytuje několik studentů ze Slezska. Jak již bylo zmíněno v úvodu, slezským studentům není v této práci věnováno příliš pozornosti, jelikož jim byla již určena monografie.¹¹⁷ Když se v soupisu padovských studentů vyskytne Slezan, tak je to dáno faktem, že jiný člen rodu byl označen dříve jako „Bohemus“. Jako příklad uveďme šlechtický rod Nosticů, jehož příslušníci se někdy označují jako „Silesius“ či „Bohemus“.¹¹⁸ Dále jsem do souhrnných součtů zahrnul Slezany, kteří pocházeli ze slezských měst na dnešním území České republiky, jako Opava a Zlaté Hory. Totéž platí pro původně český Glatz čili Kladsko.¹¹⁹

Ne vždy je ovšem možné zachytit veškeré pobyty v Padově. Ze sekundární literatury, je mnoho důkazů, že v Padově studoval, či je předpokládán pobyt, toho či onoho studenta. Uveďme pár případů. Jedním z nejdiskutovanějších pobytů Čecha v Padově je rozhodně Albrecht z Valdštejna, literatura udává jeho pobyt v Itálii v letech 1600–1602¹²⁰. Je mu častokrát přisuzován pobyt v Padově právě kvůli jeho pozdější zálibě v astrologii, kdy se předpokládá, že by právě vášeň pro ni mohl získat v „pokrokové“ Padově. Ovšem generalissimus není v padovských univerzitních matrikách v daných letech k nalezení, ani žádný jiný člen jeho rodu kolem let 1600–1602 v Padově nestudoval. To ovšem nemusí znamenat, že by zde nepobýval. Bedřich z Donína, který byl hned dvakrát v Padově, poprvé 11. listopadu 1593 a podruhé 5. dubna 1607, není také zapsán v matrice, i když ve svém cestopise zmiňuje dokonce

¹¹⁷ Claudia ZONTA, *Schlesische Studenten an Italienischen Universitäten*. Eine prosopographische Studie zur frühneuzeitlichen Bildungsgeschichte. Köln 2004, s. 549.

¹¹⁸ Romana BERANOVÁ VAICOVÁ, *Nosticové*. Nostiz, Sokolov 2007; Marie MÍRKOVÁ, *Prameny k dějinám slezské šlechty v SOA Plzeň*, Zpráva o vzniku archivní pomůcky Repertorium slezské šlechty, Ročenka Státního oblastního archivu v Plzni, Plzeň 2007, s. 86–89; Jiří HÁŠ – Jaroslav TOVAČOVSKÝ, *Genealogie Nosticů z Nostic*, Klub pro českou heraldiku a genealogii 35, 2002, č. 1–2, s. 3–34; Jiří KUBEŠ, *Šlechtičtí chlapci a jejich výchova v druhé polovině 17. století pohledem instrukcí*, in: Aquila fecit. Kolegové, žáci a přátelé k životnímu jubileu Petra Vorla, Pardubice 2023, s. 209–226; Heslo: z Nostic, in: Ottův slovník naučný, XVIII., Praha 1902, s. 435–437.

¹¹⁹ Většina inskripcí z Kladska má u sebe označení Bohemus.

¹²⁰ Výběr literatury k Albrechtovi z Valdštejna: Zdeněk KALISTA – Renata FERKLOVÁ, *Valdštejn: historie odcizení a snu*, Praha 2022; Josef JANÁČEK, *Valdštejn a jeho doba*, Praha 1978; Robert REIBITSCH, *Valdštejn: životopis mocnáře*, České Budějovice 2014; Josef POLIŠENSKÝ – Josef KOLLMANN, *Valdštejn a evropská politika 1625–1630. Historie 1. generalátu*, Praha 1998; Josef POLIŠENSKÝ – Josef KOLLMANN, *Valdštejnův konec. Historie 2. generalátu 1631–1634*, Praha 2001; Josef POLIŠENSKÝ – Josef KOLLMANN, *Valdštejn. Ani císař, ani král*, Praha 1995.

přesná data svého pobytu i proslulou padovskou univerzitu.¹²¹ Albrecht z Valdštejna naproti tomu se ale v matrice přeci jen nalézt dá,¹²² ale až k roku 1612, kdy podnikl poutní cestu do Loreta v Itálii. Tehdy se nejspíše zastavil i v Padově. I když slezské studenty náš výzkum nezahrnuje, tak musíme zmínit i případ vratislavského studenta Jana Jessenia.¹²³ Je v zapsán na lékařské fakultě k roku 1588. Polišenský udává, že se musel téměř s jistotou objevit i na své Alma mater, když je s dalšími studenty uváděn na univerzitě v Sieně v letech 1616.¹²⁴ K tomuhle datu ovšem Jessenia už v padovských matrikách nenajdeme. Tyto zmínky ze sekundární literatury nejsou kvůli možnosti ověření v matrikách zahrnuty do celkového počtu studentů na padovské univerzitě.

4.1 Zhodnocení počtu studentů

Zdeněk Hojda odhaduje, že v období raného novověku, konkrétně mezi lety 1546 a 1710, mohlo v Padově studovat přibližně 500 až 1 000 studentů z českých zemí.¹²⁵ I když se jedná o velké rozpětí, nebyl daleko od pravdy a zjištěný počet se nachází téměř přesně v polovině tohoto odhadovaného rozsahu. Gábor Almási také udává pouze odhadová čísla, a to kvůli nedostatku literatury, a jeho odhad je kolem 550 studentů.¹²⁶

Mezi lety 1546 a 1710 bylo v Padově zaznamenáno celkem 744 zápisů studentů ze zemí Koruny české. Pokud k tomuto období připočteme dalších 49 let, do nichž spadá i poslední český zápis z roku 1759, nalezneme dalších 18 jmen. Celkový počet zájemců o studium ze zemí Koruny české, které lze v padovských univerzitních matrikách dohledat, tedy činí 761. Právnická fakulta vykazuje výraznou převahu s poměrem téměř čtyři ku jedné oproti artistické fakultě. Padovským učením prošlo 146 lékařů a filozofů pocházejících z českých zemí, zatímco právnická fakulta se může pyšnit celkem 616 studenty z naší domoviny. Je však důležité opět připomenout, že se jedná pouze o zápisy v matrice, a že ne všichni opravdu navštěvovali padovské učení s myšlenkou zde dostudovat. Můžeme tedy říct, že populárnější částí univerzity

¹²¹ Josef POLIŠENSKÝ *Jan Jesenský-Jessenius: [Studie s ukázkami z díla]*, Praha 1965, s. 42.

¹²² Celý zápis v právnické matrice činí: Albrecht Herr von Waldstein manu propria Ungaros 3 +Obrázek

¹²³ Celý zápis v artistické matrice činí: „Iohanes Iessensky a Iessen Vratislaviensis, naturae studiosus, adiunxit se civitati Germanorum Patavii dis centium die 7 mensis decembris anno mirabili MDLXXXVIII, auxit aerarium coronato dimidio“.

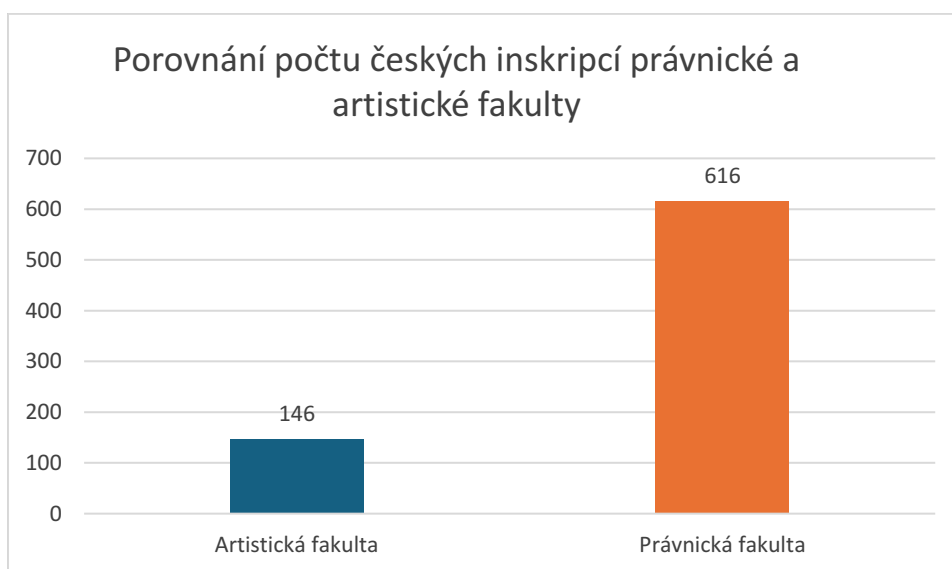
¹²⁴ Josef POLIŠENSKÝ *Jan Jesenský-Jessenius: [Studie s ukázkami z díla]*, Praha 1965, s. 43.

¹²⁵ Zdeněk HOJDA, „Kavalířské cesty“ v 17. století a zájem české šlechty o Itálii, in: Zdeněk Hojda (ed.), Itálie, Čechy a střední Evropa, Praha 1986, s. 216–239.

¹²⁶ Gábor ALMÁSI, Touring Europe. Comparing East Central European Academic Peregrination in the Sixteenth and Seventeenth Century, in: Gábor Almási (ed.), A Divided Hungary in Europe, Newcastle 2014, s. 17–32.

byla fakulta právnická. Není dnes zcela možné určit důvody její vyšší popularity, nicméně můžeme předpokládat, že jedním z hlavních důvodů byly větší možnosti uplatnění na panovnických dvorech, ve státní byrokracii a ve správě měst. Rozdílnou míru návštěvnosti těchto dvou fakult značí i celkový počet zápisů v matrikách německého národa, který činí pro artistickou fakultu pouhých 4 302 zápisů oproti počtu 13 263 na fakultě právnické.

Pokud se zaměříme na podíl Čechů z počtu celkem zapsaných v matrice německého národa artistické fakulty, zjistíme, že českých studentů je zde 146, což představuje 3,3 % z celkového počtu všech studentů z německých zemí. Ze 616 studentů právnické fakulty tvoří Češi přibližně 4,6 % procenta z celkového počtu 13 263 studentů. Tento údaj odráží relativní zastoupení českých studentů v rámci právnické fakulty.

Graf č. 1

Při porovnání s jinými italskými univerzitami v období raného novověku se nám může jevit jako zajímavý sienský přehled českých studentů vytvořený M. Svatošem, který pokrývá léta 1573 až 1738 a uvádí 549 studentů.¹²⁷ Naproti tomu v článku stejného autora, který se věnuje učení v Perugii,¹²⁸ lze nalézt pouze 65 zápisů týkajících se českých studentů, což je ani ne desetina návštěvnosti Padovy ve stejných letech. Je však důležité také porovnání s římskou „univerzitou“ pod vedením Tovaryšstva Ježíšova, jejíž data nám poskytl historik Josef Svátek. Studenti ze „slezského“ národa, kam se hlásili lidé z Čech, Moravy a Lužice, studovali také na Collegio Germanico-Ungarico. Tato univerzita fungovala v období mezi lety 1552 a 1905,

¹²⁷ Michal SVATOŠ, *Studenti z českých zemí na univerzitě v Sieně (1573-1738)*, Zprávy Archivu Univerzity Karlovy 4, 1982, s. 31.

¹²⁸ Michal SVATOŠ, *Studenti z českých zemí na universitě v Perugii 1579–1727*, Zprávy Archivu Univerzity Karlovy 2, 1977, s. 93.

s přerušením v letech 1798 až 1818, a vystudovalo na ní 183 příslušníků z vratislavské diecéze, 75 z olomoucké diecéze, 48 z pražské diecéze, 12 z brněnské diecéze a 4 z litoměřické diecéze.¹²⁹ Již na první pohled je zřejmé, že Padova musela vévodit v atraktivnosti v porovnání s ostatními italskými univerzitami. Jako nejpravděpodobnější důvod této skutečnosti se jeví geografická blízkost, jelikož v porovnání s ostatními univerzitami na Apeninském poloostrově je Padova českým zemím nejbliže. Dalším faktorem byla zřejmě náboženská otevřenost padovské univerzity oproti ostatním vysokým učení. Bylo by jistě vhodné tuto tezi podložit dalším výzkumem zaměřeným na konfesijní příslušnost jednotlivých studentů.

Jak bylo zmíněno výše, ze statistiky uvedené v této práci jsou vyřazeni Slezané, přesto je však kvůli propojenosti s českými zeměmi nelze zcela opomenout. Hlavním důvodem zvýšeného počtu slezských studentů nejen v Padově, ale i na dalších zahraničních univerzitách, je absence vlastní univerzity ve Slezsku. Tato skutečnost nutila slezské studenty hledat vzdělání mimo svůj domovský region, což vedlo k jejich častějšímu zápisu na prestižní zahraniční univerzity, jako byla právě Padova, a to díky své pověsti méně vyhraněné konfesionality a vysoké kvalitě vzdělávání.¹³⁰ Počet těchto slezských studentů výrazně převyšuje počet studentů ze zbylých zemí Koruny české dohromady na univerzitě v Padově. Ve sledovaném období se zapsalo celkem 453 studentů ze Slezska. Při porovnání se stejnými roky tento počet nedosahuje ani poloviny součtu českých, moravských a lužických inškrpcí.

Největším rivalem ze zaalpských inškrpcí byl pro německý národ polsko-litevský národ. Jak Poláci, tak Litevci měli jednu společnou vlastní matriku s množstvím erbů, která tím pádem byla z estetického hlediska mnohem zajímavější než matrika německého národa.¹³¹ Poláci a Litevci tak množstvím zápisů mnohonásobně přesahují české zahraniční studenty v Padově – v polské matrice je zapsáno asi 1 400 lidí.

Pro srovnání můžeme uvést také blízké Rakušany, přes jejichž země většinou vedla cesta do Itálie. Těch totiž na artistické fakultě studovalo 142 a na právnické fakultě 1748, dohromady tedy 1890 studentů v letech 1500–1630. Jejich větší počet lze vysvětlit bližší vzdáleností k Padově.¹³² Kvůli nedostatku přesných údajů musíme u studentů z Uher pracovat s přibližnými

¹²⁹ Josef SVÁTEK, *Slezští studenti na Collegio Germanico-Ungarico v Římě v l. 1730–1740*, Časopis společnosti přátel starožitností 62, 1954, č. 1, s. 46–49.

¹³⁰ G. ALMÁSI, *Touring Europe*.

¹³¹ Archivio Antico dell'Università degli Studi di Padova, vol. 30, vol. 487. V edici Mirosław LENART (ed.), *Metryka nacji polskiej w Padwie, 1592–1745, edycja fototypiczna*, Tom I, Warszawa 2018.

¹³² Ingrid MATSCHINEGG, *Österreicher als Universitätsbesucher in Italien (1500–1630). Regionale und soziale Herkunft - Karrieren - Prosopographie*. Dissertation, Geisteswissenschaftliche Fakultät der Karl-Franzens-Universität Graz, 1999.

čísly. Historik G. Almási uvádí, že v raném novověku mohlo na univerzitě v Padově studovat přibližně 400 studentů z českých zemí.¹³³ To je opět menší počet než českých zápisů, rozdíl může být způsoben fungujícími univerzitami v sousedství, např. ve Vídni či v Krakově.¹³⁴

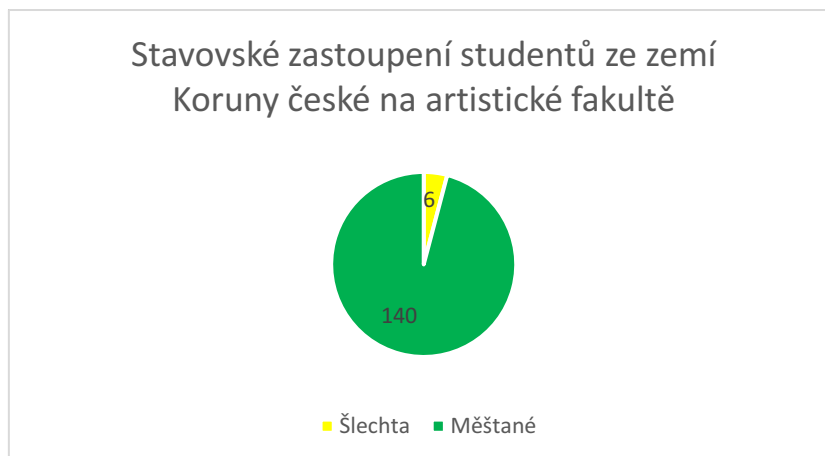
4.2 Stavovský profil

Cestovatelé, kteří si mohli dovolit podstoupit cestu za vzděláním až do Itálie, pochopitelně pocházeli z majetnějších sociálních vrstev. Proto nás nepřekvapí, že většina studentů padovského učení v raném novověku spadá do měšťanského nebo šlechtického stavu. Pokud považujeme univerzitní krizi během rané reformace za důkaz historického významu katolické církve pro univerzitní vzdělávání, pak lze vysokou účast na zahraničních univerzitách v období kolem let 1590–1620 vnímat jako dočasný úspěch protestantské konfesionalizace. Příčiny obecného evropského nárůstu univerzitní docházky a následné krize byly mnohostranné a zahrnovaly jak ekonomické, tak sociální faktory. Hlavním důvodem byla větší potřeba vzdělaných lidí pro správu státu a církve a rostoucí konkurence ze strany mužů z nižších nebo středních společenských vrstev, kteří díky svému vzdělání získávali významné pozice ve státní správě. To vedlo šlechtu ke kladení většího důrazu na vysokoškolské vzdělání. Jednoduché vysvětlení pro četnost a trendy univerzitní docházky však neexistuje, což ukazuje i příklad protestantských šlechticů v Rakousku na konci 16. století.¹³⁵ Pokud sledujeme rozdělení fakult, tak můžeme vidět, že většina zápisů na artistické fakultě pochází z měšťanského prostředí. Konkrétně se jedná o poměr 140 měšťanů ku 6 šlechticům, čemuž odpovídá procentuální vyjádření 96 % měšťanů ku 4 % šlechticů. Toto zjištění není překvapivé vzhledem k tomu, že na artistické fakultě se vyučovalo především lékařství a filozofie, tedy obory, které byly pro budoucí šlechtickou kariéru zcela nepotřebné, zato lákavé pro měšťanské studenty. Naproti tomu většina studentů, zapsaných na právnické fakultě, zde mohla studovat, jelikož právní vzdělání, i když většinově nedokončené, poskytovalo větší průpravu pro funkce jak ve státní správě, jako byly zemské úřady nebo tak i ty dvorské.

¹³³ G. ALMÁSI, *Touring Europe*. 23.

¹³⁴ Martin SVATOŠ (ed.), *Dějiny Univerzity Karlovy, I. (1347/48–1622)*, Praha 1995; Ivana ČORNEJOVÁ (ed.), *Dějiny Univerzity Karlovy, II. (1622–1802)*, Praha 1995.

¹³⁵ G. ALMÁSI, *Touring Europe*. 23.

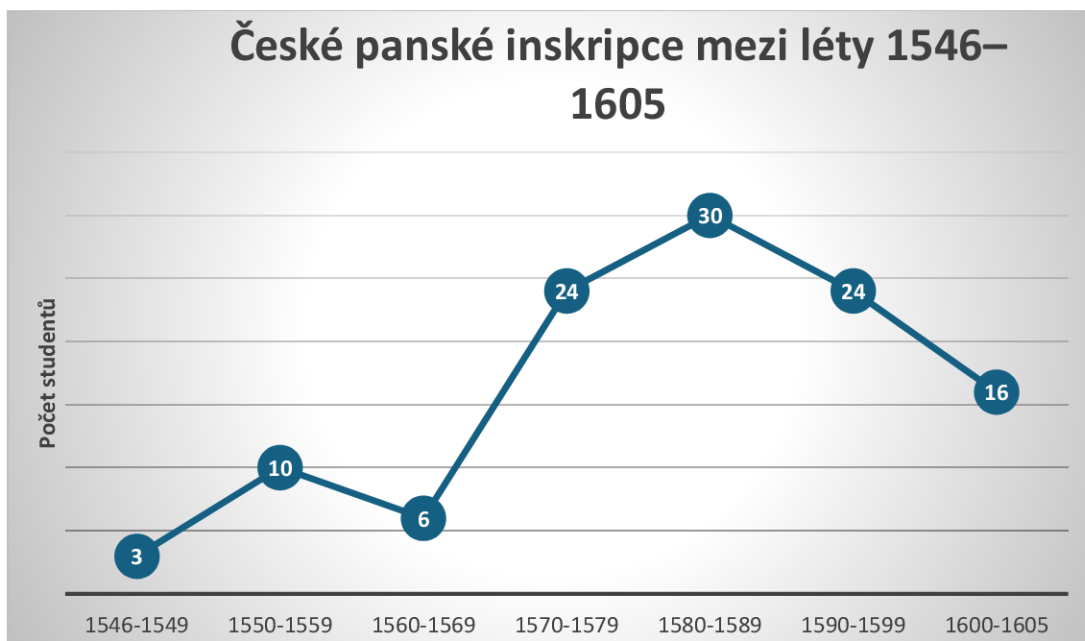
Graf č. 2

4. 3 Časové zhodnocení

Touto prací zkoumané období pokrývá léta 1546–1759. Nejdříve se zaměříme na čísla zobrazující počet panských inskripcí od roku 1546 do roku 1605, která ukazují zajímavé trendy v zastoupení českých jmen v tomto období. Na příkladu (Graf č.3) je zřejmé, že podíl českých jmen v panských inskripcích postupně roste, což odráží zvyšující se účast české vyšší šlechty.¹³⁶ Můžeme zařadit zvyšující se počet inskripcí do období kavalírských cest, stejně, jak to uvádí odborná literatura.¹³⁷ V posledním desetiletí této periody je však pozorován pokles podílu českých jmen. Tento pokles je způsoben tím, že matrika, která byla používána pro zaznamenávání inskripcí, byla ukončena v polovině desetiletí. Po jejím ukončení nová evidence již nerozlišovala mezi šlechtickými a měšťanskými inskripcemi, což vedlo k nižší viditelnosti české šlechty v dostupných datech. Je rovněž možné, že celkový pokles všech inskripcí českého národa na začátku třicetileté války odráží širší trend, který zahrnuje i pokles aktivity a mobility vyšší šlechty, který ovšem nelze, tak dobře sledovat stejně jako v letech předchozích.

¹³⁶ Jaroslav PÁNEK, *Výprava české šlechty do Itálie v letech 1551–1552*, České Budějovice 2003.

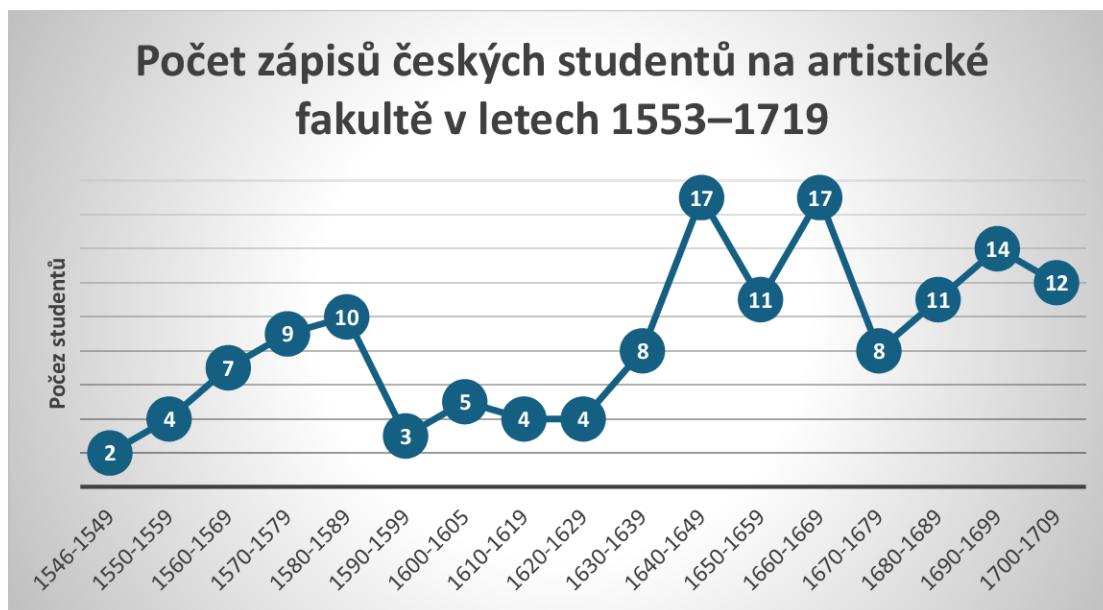
¹³⁷ Zdeněk HOJDA, *Kavalírské cesty české šlechty do Itálie v 17. století*, in: Jaromír Homolka (ed.), *Itálie, Čechy a střední Evropa*, Praha 1986, s. 216–239.

Graf č. 3

Graf č. 4

Graf č. 5

Při porovnání obou fakult (Graf č. 4.) se nám ukáže vývoj počtu inskripcí na české právnické a artistické fakultě v letech 1546–1759. Graf ukazuje výrazné rozdíly v zájmu o studium mezi těmito dvěma fakultami. Počet zápisů na právnické fakultě vykazoval značné výkyvy, přičemž největší nárůst byl zaznamenán v období mezi lety 1570–1609, kdy počet inskripcí českých studentů dosáhl vrcholu s 116 zápisy. Tento nárůst naznačuje vysoký zájem o právnické studium v této době. Po vrcholu však následoval výrazný pokles, který můžeme dát jistě za vinu válečným útrapám nejen v českých zemích, nýbrž v celé Evropě. Zajímavé je ovšem to, že se stále výrazně nesnížila návštěvnost padovské univerzity během třicetileté války, ale naopak. Od roku 1618 počet zápisů na právnické fakultě sice poklesl, ale stále si udržoval kolem tří desítek zápisů během dekády. Významný pokles lze spatřit až v některých pozdějších desetiletích, například mezi lety 1700–1709 a 1720–1759, kdy nebyl zapsán dokonce žádný student z českých zemí. Tento trend naznačuje možné změny v migraci nebo dostupnosti právnického vzdělání v daném období. Jedním z možných vysvětlení může být povznesení univerzitního učení v Praze, které se během třicetileté války sloučilo s jezuitským učením v Klementinu.¹³⁸ Dalším důvodem mohou být proměny v kavalírských cestách jako celku, kdy docházelo ke změnám preferovaných destinací výjezdů (např. stoupající obliba královského dvora v Paříži).

¹³⁸ Martin SVATOŠ (ed.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, I. (1347/48–1622), Praha 1995; Ivana ČORNEJOVÁ (ed.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, II. (1622–1802), Praha 1995.

V případě univerzit se jednalo hlavně o konkurenci Nizozemí nebo o upřednostnění univerzit v domácím prostředí – v českém případě se jednalo o Vídeň a Prahu.¹³⁹

Na druhou stranu, artistická fakulta vykazovala stabilnější, ale podstatně nižší počet zápisů v porovnání s právnickou fakultou. Maximální počet inskripcí na artistické fakultě byl zaznamenán v padesátých a sedmdesátých letech 17. století, obě dekády po 17 zápisech. Po celou dobu sledovaného období si artistická fakulta udržovala relativně nízký, ale zato stabilní počet zápisů s minimálními výkyvy. Například v letech 1640–1649 a 1660–1669 byl zaznamenán pouze jeden zápis, což naznačuje, že zájem o studium na artistické fakultě se měnil méně dynamicky a byl méně závislý na politických, sociálních a ekonomických změnách, než jak tomu bylo u fakulty právnické. Celkově Graf č. 4. ukazuje, že právnická fakulta zažívala výraznější výkyvy a období velkého zájmu, zato artistická fakulta měla stabilnější, ale stále nízký zájem o studium během celého období. Důležité je také zmínit, že artistická matrika německého národa končí zápisem z roku 1719. Pokrývá tedy o sto let menší období než druhá porovnávaná kniha.

Celkově můžeme s jistotou potvrdit stejný závěr, jaký učinil Z. Kalista pro univerzitu v Sieně, kdy uvádí, že zde po Bílé hoře proud studentů poněkud zesílil, ale ne tak, aby dosáhl let předešlých.¹⁴⁰ Dále se také částečně vývoj českého studentstva v Padově shoduje se závěry M. Holého, který ve studii o Basileji tvrdí, že během necelých dvou století se počet studentů z Čech a Moravy výrazně zvyšoval, přičemž největšího nárůstu dosáhl kolem roku 1600.¹⁴¹ V pozdějším soupisu, který pokrývá desetiletí 1730–1740, se dá dohledat 179 studentů slezského národa, k němuž se hlásili i lidé z Čech, Moravy a Lužice a těch bylo celkem 17.

¹³⁹ Jiří KUBEŠ, *Náročná dospívání urozených. Kavalířské cesty české a rakouské šlechty (1620–1750)*, Pelhřimov 2013.

¹⁴⁰ KALISTA Zdeněk, *Češi v Sieně (1547–1646)*, Český časopis historický 33, 1927, s. 117–127.

¹⁴¹ Martin HOLÝ Die Universität Basel und die böhmischen Länder (1460–1630). Eine Matrikelauswertung, *Acta Universitatis Carolinae : Historia Universitatis Carolinae Pragensis* 63, 2023, č. 1, s. 125–138.

4.4 Místo původu studentů

Počet studentů z českých zemí na artistické fakultě		
Češi	82	57 %
Moravané	45	31 %
Slezané	9	6 %
Lužičané	9	6 %
Celkem	147	100 %

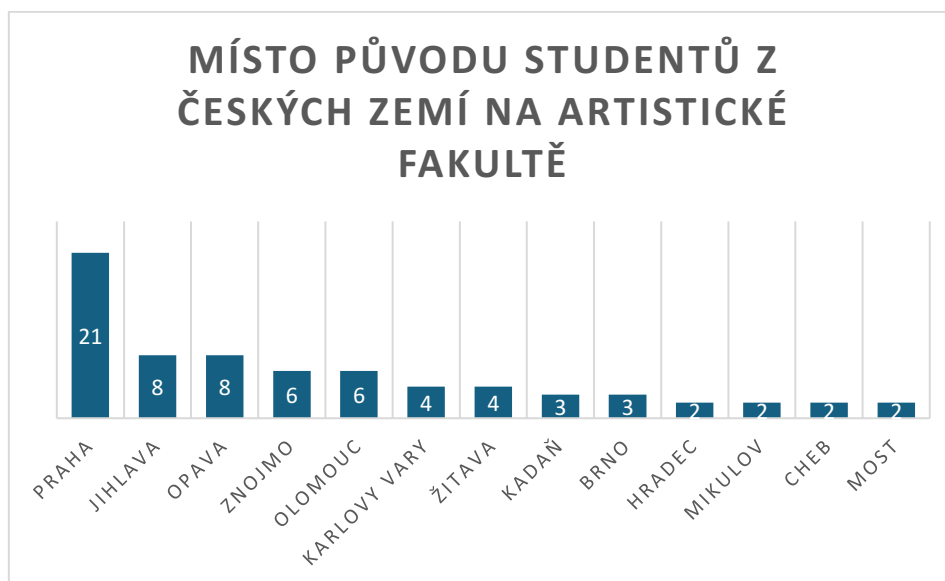
Studenti většinou pocházeli spíše z Čech než z Moravy, Lužice. Jedním z logických důvodů se může jevit existence jezuitské akademie v Olomouci, která byla založena již v roce 1566 a možnost udělovat tituly získala od císaře Maxmiliána II. v roce 1573.¹⁴² Odpovídá to velikosti a demografickému počtu obyvatelstva v jednotlivých zemích království.

Když se podíváme na jednotlivá místa původu studentů z českých zemí, kteří studovali na artistické fakultě v letech 1553–1721, ukazuje se, že největší počet studentů pocházel z Prahy. V roce 1556 to bylo konkrétně 21 studentů. Praha jako hlavní město představuje nejvýznamnější místo původu studentů. Další významné královské město byla Jihlava s osmi studenty, následovaná Znojmem a Olomoucí, kde každé město „vyslalo“ do Padovy 6 studentů. Karlovy Vary a Žitava mají shodně čtyři studenty a Kadaň, Brno, Cheb a Most mají po třech studentech. Menší zastoupení má Hradec Králové, který přispěl dvěma studenty. Výjimkou je Mikulov, který nebylo královským městem, ale má také dva studenty. Další místa mají většinou po jednom zápisu.¹⁴³ Dále nám statisticky potvrzuje vysoké číslo přítomnosti slezského národa město Opava s osmi zápisy, pod kterou se skrývají téměř všechny slezské zápisy z dnes českého území Slezska. Data ukazují, že studenti artistické fakulty padovské univerzity pocházeli převážně z významných královských měst českých zemí, přičemž Praha zaujímá dominantní postavení. Díky povaze zápisů z měšťanského prostředí je jednodušší na artistické fakultě zjistit místo původu studentů, protože zde neexistují komplikace spojené se šlechtickými predikáty, které se často zaměňují nebo uvádějí nepřesné místo původu jednotlivců, či je uvedeno několik

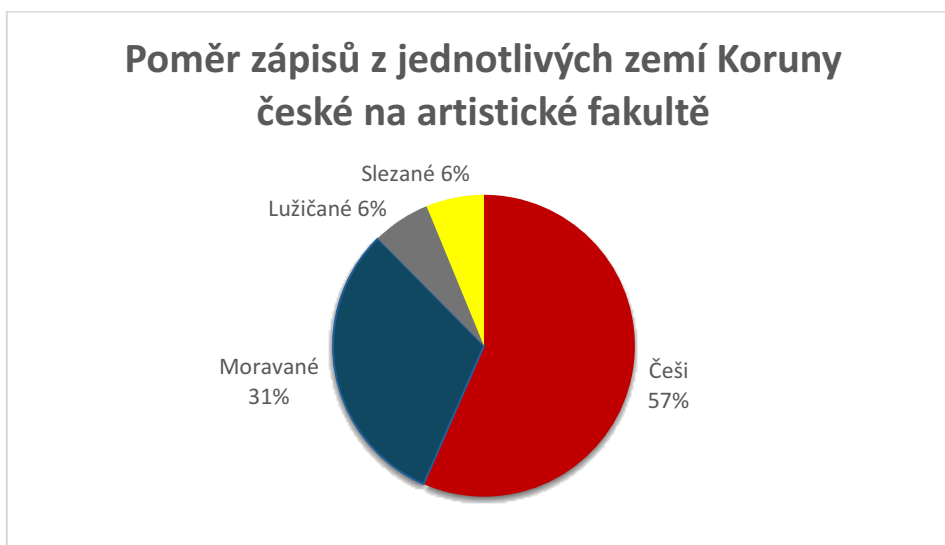
¹⁴² Jiří FIALA, et al. *Univerzita v Olomouci (1573–2009)*. Olomouc 2009. s. 11.

¹⁴³ V abecedním pořadí zbylá místa zápisu jsou: Budyšín, Chotěboř, Čistá (Rovná), Guben, Jaroměř, Kladská, Bystřice, Kolín, Kroměříž, Locket, Mohelnice, Muskov, Nový Jičín, Plzeň, Polná, Planá, Sobotka, Slavkov, Tachov, Telč, Ústí, Volyně, Vratislav, Zhořelec, Kutná Hora.

vlastněných šlechtických majetků. Mužů, kteří neuvedli místo svého původu na lékařsko-artistické fakultě bylo celkově 27.

Graf č. 6

Graf č. 7

Oproti tomu právnická fakulta se vyznačuje větším počtem inskripcí. Byla opět navštěvována více Čechy než Moravany a Lužičany. Označení „Bohemus“ zde lze nalézt 94krát, „Moravus“ 44krát, „Lusatus“ 27krát. Zbytek svůj původ neoznačil nebo byl označen jako český student podle šlechtického rodu nebo města ze kterého pocházel. Ve zpracovávaném seznamu měst v matrice se objevila následující četnost zápisů: Praha byla zapsána celkem 19krát, což je nejvyšší počet v seznamu. Na druhém místě se umístila Olomouc s 12 zápisy. Zhořelec se v seznamu

objevuje 8krát, zatímco Cheb byl zapsán sedmkrát. (České) Budějovice se objevily pětkrát, stejně jako Znojmo. Budyšín a Krumlov se v seznamu objevují shodně čtyřikrát. Opava a Brno mají po třech zápisech. Čáslav měla dva zápisy.¹⁴⁴

4.5 Graduovaní

Jak již bylo zmíněno, většina studentů své studium nezakončila akademickým titulem. Tento fakt podtrhuje skutečnost, že mnoho z nich pravděpodobně hledalo v Padově jiné příležitosti a zkušenosti, než které univerzita nabízela. Zápis do univerzitní matriky v raném novověku přinášel nejen prestiž, ale také možnost formovat sociální kontakty. Tento krok zvyšoval společenské postavení studenta a zároveň umožňoval navazování důležitých mezinárodních kontaktů, které mohly být v budoucnu velmi užitečné. Studenti se mohli těšit ochraně a jurisdikci univerzity, která byla často příznivější než ta městská. Navíc se tím mohli vyhnout dodatečným poplatkům, které města obvykle vyžadovala. Případně důvod návštěvy mohl být zcela jednoduchý, jako např. v případě Kryštofa Haranta z Polžic, který ve svém cestopise zmiňuje, že navštívil Padovu kvůli možnosti levnějšího ubytování, než které nabízely Benátky.¹⁴⁵

Seznamy graduovaných v edičních řadách, které vydala padovská univerzita, pokrývají spíše období středověku, a to v letech 1406–1605,¹⁴⁶ ovšem i v nich lze najít několik českých jmen. Pro naše zájmové období od let 1546–1605 se jedná o devět jmen s přídomkem „Bohemus“, jeden z Chebu, pět z Moravy a tři z Lužice. Tvoří dohromady 18 graduovaných, kteří dokončili své akademického vzdělávání v Padově. Dále lze uvést jmenovitě několik šlechticů, kteří jsou uvedeni jako svědci graduace. Šlechtická přítomnost na graduaci mohla zvyšovat autenticitu

¹⁴⁴ Po jednom zápisu jsou uvedeny následující města: Boleslav, Buchlovice, Čáslav, Dlouhé vsi, Dohalice, Dubnice, Hradiště, Ivančice, Jihlava, Komárov, Kostelec, Kutná Hora, Lubáň, Litomyšl, Michalovice, Meziříčí, Náchod, Olbramovice, Petřvald, Rýmařov, Šluknov, Šternberk, Strakonice, Svitavy, Třebíč, Třeboň, Ujez, Žitava.

¹⁴⁵ Kryštof HARANT Z POLŽIC A BEZDRUŽIC, *Cesta z království českého do Benátek, odtud do země svaté, země judské a dále do Egypta, a potom na horu Oreb, Sinai a Sv. Kateřiny v pusté Arabii*, Praha 1854, s. 38.

¹⁴⁶ Michele Pietro GHEZZO et al. (edd.), *Acta graduum academicorum Gymnasii Patavini ab anno 1451 ad annum 1460*, Antenore 1990; Giovanna PENGO et al. (edd.), *Acta graduum academicorum Gymnasii Patavini ab anno 1461 ad annum 1470*, Antenore 1992; Elda MARTELLOZZO FORIN et al. (edd.), *Acta graduum academicorum Gymnasii Patavini: ab anno 1526 ad annum 1537*, Antenore 1970; Týž, *Acta graduum academicorum Gymnasii Patavini: ab anno 1538 ad annum 1550*, Antenore 1971; E. VERONESE CESERACCIU et al. (edd.), *Acta graduum academicorum Gymnasii Patavini: ab anno 1551 ad annum 1565*, Roma – Padova – Antenore, 2001; Týž, *Acta graduum academicorum gymnasii patavini: ab anno 1566 ad annum 1600*, Antenore 2008; Francesca ZEN BENETTI et al. (edd.), *Acta graduum academicorum Gymnasii Patavini: ab anno 1601 ad annum 1605*, Antenore 1987. Jsou opatřené i indexy, pro snadnější orientaci viz Elda MARTELLOZZO FORIN et al. (edd.), *Acta graduum academicorum Gymnasii Patavini: ab anno 1501 ad annum 1550: index nominum cum aliis actibus praemissis*, Antenore 1982; E. VERONESE CESERACCIU et al. (edd.), *Acta graduum academicorum Gymnasii Patavini: ab anno 1551 ad annum 1565*, Roma – Padova – Antenore, 2001.

a prestiž dosaženého titulu. V Padově byli zapsáni jako svědci lidé jako například Heralta Libštejnský z Kolovrat,¹⁴⁷ Bernard Bruntálský z Vrbna,¹⁴⁸ Jan ml. ze Žerotína¹⁴⁹ a Ferdinand Hoffman z Grünbühelu a Strechau,¹⁵⁰ který byl zaznamenán hned u šesti graduací.¹⁵¹ Těchto 18 graduovaných studentů tvořilo za daných 59 let, kdy je možné dohledat záznamy, 5,3 % z celkových 339 českých zápisů na univerzitě. Tento údaj ukazuje, že pouze malé procento českých studentů dosáhlo akademického titulu.

Při porovnání dat se sousedními zeměmi zjistíme, že pouze 12 polských studentů zde získalo právnícký titul, zatímco 50 jich obdrželo užitečnější doktorát medicíny, což představuje 4,4 % z celkového počtu zapsaných.¹⁵² Z těch, kteří zde pobýli a studovali, dosáhlo akademického titulu přibližně 10 % Slezanů.¹⁵³

Lze předpokládat, že většina českých studentů mohla mít podobnou kariéru, i když to nemáme podložené výzkumem. Musíme se tedy spokojit s polským srovnáním. V případě Poláků, kteří studovali v Padově, je známa i jejich budoucí kariéra. Studium na univerzitě v Padově podporovalo možnost jak církevní, tak politické kariéry. Z tisícovky polských studentů práv, kteří zde studovali, se 49 stalo biskupy nebo opaty, 39 dosáhlo pozic palatinů a kastelánů, 56 bylo jmenováno krajskými soudci a vyslanci na sněmu, 7 se stalo diplomaty, 6 vicekancléři a 2 královskými sekretáři. Mnoho dalších pak našlo uplatnění jako městští úředníci, učitelé, ministři či lékaři.¹⁵⁴

¹⁴⁷ Svědkem byl 14. června 1593. Pravděpodobně se jedná o Václava Heralta Libštejnského z Kolovrat (+1630), syna Albrechta (+1586). Snad byl nejmladší z pěti bratrů. Od roku 1600 držel Janovičky a byl hejtmanem čáslavského kraje. Heslo: z *Kolovrat*, in: Ottův slovník naučný XIV, Praha 1899, s. 600–601; Petr MAREŠ, *Krajské mustrunky a krajsští musthreři v organizaci vojenské správy předbělohorských Čech (1565–1618)*, *Paginae historiae*, sborník Národního archivu 21, 2013, č. 2, s. 314.

¹⁴⁸ Byl nejstarší syn Jana Bruntálského z Vrbna a majitel bruntálského panství. Byl v Padově svědkem 11. července 1583 Po jeho brzké smrti v roce 1583 se jeho dědicem stal mladší bratr Hynek Bruntálský z Vrbna, moravský zemský hejtman. Jiří STIBOR, heslo: Bruntálští z Vrbna. in: Lumír DOKOUPIL (ed.), *Biografický slovník Slezska a severní Moravy 10*. Ostrava: Ostravská univerzita, 1998, s. 31; Marek VAŘEKA, *Hospodářský obraz moravských panství Bruntálských z Vrbna na základě berních příznávacích listů z let 1583–1602*, Sborník bruntálského muzea 2006, s. 36–51.

¹⁴⁹ Přítomem dne 12. června 1593 Jan ml. ze Žerotína (1538–1608) patří k významným členům rodu Žerotínů. Je znám jako zakladatel zámku ve Velkých Losinách i tamní známé papírny. Marie MŽYKOVÁ, *Sbírký zámku Velké Losiny. K údajnému portrétu Jana ze Žerotína – stavebníka Ozámku Velké Losiny. Norimberský malíř Kryštof Ammon, portrétista Žerotínů*, Cour d'honneur. Hrady, zámky, paláce, Praha 1998, č. 1, s. 24–34; Richard SEDLÁČEK, *Ruční papírna ve Velkých Losinách: 1596–1996. Kapitoly z dějin papírenské manufaktury*, Velké Losiny 1996

¹⁵⁰ Viz poznámka č. 111.

¹⁵¹ Veronese CESERACCIU et al. (edd.), *Acta graduum academicorum Gymnasii Patavini: ab anno 1551 ad annum 1565*, Roma – Padova – Antenore 2001.

¹⁵² Jonathan WOOLFSON, *Padua and the Tudors. English Students in Italy, 1485–1603*, Toronto 2005

¹⁵³ Claudia ZONTA, *Studenti stranieri in Italia. Gli slesiani nell'età moderna*, in: *Studenti e dottori nelle università italiane: origini–20. secolo: atti del Convegno di studi*, Bologna, 25–27 novembre 1999.

¹⁵⁴ Stanislaw WINDAKIEWICZ, *I Polacchi a Padova*, s. 14; S. Windakiewicz, *Padwa: studium z dziejow cywilizacji polskiej*,

5 Závěr

Studium českých studentů v Padově v období raného novověku, které představuje hlavní problematiku předkládané práce, tvořilo jednu z mnoha spojnic mezi českými zeměmi a Apeninským poloostrovem. Padova byla centrem vzdělávání a lidského pokroku po většinu 16. a 17. století a přinášela možnosti šíření myšlenek italské kultury, renesance a humanismu, které nejednoho návštěvníka místního vysokého učení ovlivnily do konce jeho života. Není proto pochyb o tom, že na české studenty muselo mít studium a vůbec zdejší pobyt zásadní vliv, který mohl změnit způsob jejich myšlení, což se často promítalo do jejich pozdější tvorby a dalšího směřování. Padovská univerzita přitahovala studenty z regionu střední Evropy a zemí Koruny české nejen významem vědeckého centra, ale i svou nadkonfesijní tolerancí a pravděpodobně i polohou. Představovala zároveň vstupní bránu do Itálie a svou blízkostí k Benátkám i veškerému možnému luxusu, umění a kulturním pokladům, které toto slavné město nabízelo.

Kavalírské cesty byly pevně spojeny s návštěvami univerzit. Šlechtici z různých koutů světa cestovali po celé Evropě, včetně tradičních destinací, jako byla právě Itálie. Zastavení v Padově, zvláště mezi šlechtici raného novověku, bylo lákavé z mnoha již výše zmíněných důvodů. Ačkoli většina studentů ze šlechtických kruhů pobývala během svých cest v Padově jen několik dní, šlechtici během těchto cest často zvládli navazovat kontakty s učenci světového významu různých názorů a konfesí. Během třicetileté války a války o španělské dědictví se zaměření cest změnilo kvůli posílení role panovnického dvora. Od té doby sloužily kavalírské cesty jako příprava na dvorskou službu a proměnily se ve studijní cesty zakončené kratším putováním po Evropě.

Vliv a přítomnost Čechů, kteří byli součástí padovské univerzity prakticky téměř od jejího vzniku, jsou analyzovány ve třetí kapitole. Tam se na několika příkladech ukazuje, že čeští studenti často nebyli pouze pasivními pozorovateli univerzitního dění, ale často se i podíleli na správě univerzity. Působili v mnoha rolích, ať už jako zástupci národa českého, německého či jednoho z dalších přidružených národů, nebo spravovali univerzitní knihovnu jako knihovníci. Neméně důležitým faktem jsou i stopy, které čeští studenti v Padově zanechali. Dodnes lze v univerzitních prostorách a v kostelích nalézt „české“ stopy, jako např. rodové erby či náhrobky mladých studentů, které si smrt vzala v průběhu jejich studia. Dále je třeba uvést samozřejmě záznamy v matričních knihách a dalších univerzitních dokumentech.

Počty studentů z českých zemí v Padově a jejich proměna v průběhu časů však nebyly dosud dobře známy. Z podniknutého výzkumu, jehož výsledky jsou prezentovány v této práci, můžeme nyní vyvodit, že se jednalo z českého hlediska pravděpodobně o nejvíce navštěvovanou univerzitu v Itálii během 16. a 17. století. Počty studentů na padovské univerzitě překonaly počty zapsaných na vysokých školách v Perugii, Sieně a Římě. Ačkoli nám stále chybí údaje o počtech na boloňské univerzitě, lze s vysokou pravděpodobností předpokládat, že padovská univerzita byla stále tou více navštěvovanou. Důvodem byla nejspíše její geografická poloha a svobodnější ovzduší, které na univerzitě panovalo. Češi tvořili přibližně 4,6 % z celkového počtu zápisů německého národa na univerzitě. Mezi lety 1546 a 1759 bylo v univerzitních matrikách v Padově zapsáno celkem 761 studentů ze zemí Koruny české. Výrazná většina z nich, konkrétně 616, se zapsala na právnickou fakultu, což představuje téměř čtyřnásobnou převahu oproti artistické fakultě. Lékařsko-filozofická fakulta zaujala celkem 146 studentů. Celkový počet 761 českých, moravských a lužických studentů, kteří v Padově studovali, je vysoké číslo, a každý student by si zasloužil svůj vlastní výzkum.

Velká část zájemců o studium se zapsala do univerzitní matriky čistě z pragmatických důvodů, tedy proto, aby spadali pod univerzitní jurisdikci, a zároveň je tato skutečnost osvobozovala od poplatků městu. Většina Čechů se do Padovy v raném novověku raději zapisovala ke studiu práv než lékařství. Tak tomu ovšem nebylo v případě měšťanstva, u kterého právě lékařství značně dominovalo. Při porovnání jednotlivých fakult tak můžeme zjistit, že většina zápisů na artistické fakultě pochází z měšťanského prostředí. Konkrétně se jedná o poměr 140 měšťanů k 6 šlechticům, což odpovídá 96 % měšťanů a 4 % šlechticů z celkového počtu všech studentů německých studentů. Na právnické fakultě mezi léty 1546–1605 lze najít naproti tomu 113 aristokratických zápisů. Mezi nimi se v Padově setkáváme s významnými šlechtickými rody jako byli: Pernštejnové, Valdštejnové, Lichtenštejnové, Lobkovicové, Žerotínové, Harrachové, Hoffmanové z Grünbühelu, Ditrichštejnové, Bruntálští z Vrbna, Černínové, Slavatové z Chlumu a Košumberka či Berkové z Dubé, kteří se přizpůsobili době a posílali své syny na „Grand Tour“. Šlechtici často přicházeli do Padovy po dvojicích či větších skupinách, nejspíše kvůli finančním výhodám, které z většího počtu cestovatelů vyplývaly. Opakování jmen šlechtických rodů v padovských univerzitních matrikách není zřejmě náhoda. Je možné, že se právě návštěva Padovy mohla stát tak signifikantní pro jednoho šlechtice, že později doporučil či nařídil v pokynech pro preceptory či v hofmistrovských instrukcích navštívit Padovu svým potomkům nebo příbuzným. To samé platí i pro městske prostředí, kde množství opakujících se zápisů studentů z menších měst často předčí i větší města království. Důvod opět nejspíše

hledejme ve zkušenostech s univerzitou, které si mohli jednotliví učenci a obchodníci donést zpět do vlasti a rozšířit je zde.

Někteří studenti se nespokojili jen zápisem do univerzitní matriky a své studium skutečně dokončili. Přijeli tedy do Padovy s úmyslem získat titul, kterým se později mohli honosit při návratu do českých zemí. Jednalo se však o rozhodně menší podíl a celkem tvoří toto číslo 5 % ze všech zapsaných. Podle dat, které bylo možné dohledat během let 1546–1605, se nám ukazuje, že se jednalo celkem o 18 českých studentů. Téměř výhradně se jednalo o studenty z měšťanského stavu. Při pohledu na graduované studenty jiné národnosti, jejichž záznamy jsou pro Padovu zpracovány, se podobné procentuální číslo vyskytuje i v průběhu dalších několika desetiletích. Lze tedy usoudit, že i v případně českých inskripcí by většina studentů nedosáhla akademického grádu, ale stále by se číslo graduovaných mohlo držet kolem 5 %. Proč tomu tak bylo, že je číslo absolventů z českých zemí na padovské univerzitě tak nízké? Jednou z možností by mohla být povaha studia v raném novověku, jež preferovala právě mobilitu studentů, kteří cestovali z místa na místo. Také je třeba vzít v úvahu fakt, že většina studia renesančních kavalírů byla praktikována během cesty většinou preceptory, tedy mimo univerzitu. Dále se nabízí otázka, zda více studentů mohlo mít stejný osud jako Jan Jessenius, který v Padově studoval a téměř i dostudoval, ale kvůli vyznání mu nemohl být udělen akademický grad, takže dostal pouze dobrozdání, aby mu byl udělen od jakékoliv jiné akademie, což se později stalo až v Praze.¹⁵⁵

Téma českých studentů na padovské univerzitě, a tedy i téma vztahu zemí Koruny české a Apeninského poloostrova v raném novověku je pro badatele stále otevřené. Jeho další výzkum nám může přinést cenné poznání o životě jeho aktérů a univerzitních dějin. Motivace přicházejících studentů nám jsou zatím známé jen částečně. Na otázku, proč směřovaly jejich kroky právě do Padovy, by mohl odpovědět případný další výzkum, který by přinesl ucelenější pohled, například výzkumem šlechtických deníků a cestopisů nebo instrukcí pro preceptory, cvičení jednotlivých studentů a dopisů do vlasti. Ze samotné povahy „nadkonfesijní“ padovské univerzity by bylo rozhodně zajímavé zjistit případnou konfesi jednotlivých českých studentů. Zda právě tato instituce byla volena pro pobyt spíše katolíky či protestanty. Nejednoho člověka pobyt v Itálii zcela změnil a je otázka, zda je možné najít i mezi padovskými studenty budoucí konvertity ke katolické víře. Zde jako kontrast stojí proti sobě dva případy konverze padovských studentů. Prvním z nich je konverze z katolictví do církve Jednoty bratrské

¹⁵⁵ Josef POLIŠENSKÝ, *Jan Jesenský-Jessenius: [Studie s ukázkami z díla]*, Praha: 1965, s. 24.

Kryštofa Haranta z Polžic a Bezdržic (1564–1621) a druhým pak obrácený přístup původně českého bratra Viléma Slavaty z Chlumu a Košumberka (1572–1652), z kterého se stal po návratu z Itálie horlivý katolík. Bylo by přínosné sledovat kariérní dráhy studentů po návratu z Padovy a zjistit, zda se stali akademiky, lékaři, právníky nebo jinými významnými osobnostmi ve státní správě či u dvora. Zcela zásadním úkolem by pak bylo především prozkoumat jejich vazby na českou společnost a zjistit, jak přispěli svými zkušenostmi z Itálie. Tento výzkum by pomohl odhalit dlouhodobé dopady jejich zahraničního studia na českou vědu a kulturu.

Mladí lidé raného novověku se tolik nelišili od našich současníků. Lze tedy předpokládat, že zvláště u vyšších kruhů společnosti nebyl příliš velký zájem o skutečné studium v zahraničí. Většina přicházejících těch pár dní v Padově využila k zábavě, kterou nabízely místní hostince a další podniky. Tak lze uvažovat jak na základě deníků, v nichž sami šlechtici píšou, že se moc nevěnovali studiu, tak i z dalších pramenů. Patří k nim i již zmíněné instrukce pro hofmistry, v nichž je právě často donátor cesty prosí, aby se zvláště v Itálii, zemi uvolněných mravů, věnovali především studiu. Můžeme to mít studentům ovšem za zlé? Spousta z nich se do Padovy ještě několikrát vrátila, a ne jeden z nich později litoval, že se nevěnoval studiu více a znovu se zapsal na univerzitu. Nemůže být místo učení jen záminkou pro cestu, která je ve skutečnosti cílem? I těch pár dní strávených v Padově a Itálii muselo změnit vnímání raně novověkého českého cestovatele. Právě tyto změny vyvolané poznáním nové kultury se bezpochyby dotkly dalšího vývoje českých zemí. Na místě je tak především otázka, zda učenci a šlechtici na padovském učení pocházející z českých zemí si byli vědomi toho, že sami jsou nositeli a šířiteli tohoto kulturního transferu.

Během výzkumu směřujícího k sepsání této bakalářské práce byly detailně zpracovány edice padovských univerzitních matrik a pořízen zatím předběžný soupis studentů z českých zemí (viz úvodní kapitola). Autor si je vědom toho, že dokončení a následné zpřístupnění těchto pramenných rešerší je nezbytným předpokladem k dalšímu výzkumu studentů na univerzitě v Padově a v Itálii a má v úmyslu v blízké budoucnosti tento seznam precizovat a publikovat.

Literatura

Archivní prameny

Archivio Antico dell'Università degli Studi di Padova, vol. 30, vol. 487.

Archivio Antico dell'Università degli Studi di Padova, vol. 30, vol. 137

Archivio Antico dell'Università degli Studi di Padova, vol. 30, vol. 138

Archivio Antico dell'Università degli Studi di Padova, vol. 30, vol. 139

Archivio Antico dell'Università degli Studi di Padova, vol. 30, vol. 140

L' Archivisto antico della Università di Padova, Nazione Atemanna 478-480, Registri di spese e polizze varie, 1553-1807

L' Archivisto antico della Università di Padova, Presso la R. Biblioteca Universitaria:2068.
Statuta inclita: Germanorum nationis iuridicae facultatis in universitate Patavina reformata et aucta, 1635

L' Archivisto antico della Università di Padova, Presso la R. Biblioteca Universitaria 2197.
Statuta, privilegia inclitae nationis Germanicae: Theologicae, Medicae et Philosophicae facultatum in illustri Patavina Universitate, sec. XVII

L' Archivisto antico della Università di Padova, Presso la R. Biblioteca Universitaria, 1655.
Epistolae nationis germanicae et polonicae ex Paduana universitate (sec. XVII)

Prameny vydané

Simona BINKOVÁ – Josef POLIŠENSKÝ (edd.), *Česká touha cestovatelská. Cestopisy, deníky a listy ze 17. století*, Praha 1989.

Elisabetta DALLA – Francesca HELLMANN (edd.), *Matricula nationis Germanicae iuristarum in gymnasio Patavino I. 1546-1605*, Roma 2007.

Elisabetta DALLA – Francesca HELLMANN (edd.), *Matricula nationis Germanicae iuristarum in gymnasio Patavino II. 1605-1801*, Roma 2008.

Michele Pietro GHEZZO et al., *Acta graduum academicorum Gymnasii Patavini ab anno 1451 ad annum 1460*, Antenore, 1990.

Antonín GRUND (ed.), *Cestopis Bedřicha z Donína*, Praha 1940

Kryštof HARANT Z POLŽIC A BEZDRUŽIC, *Cesta z království českého do Benátek, odtud do země svaté, země judské a dále do Egypta, a potom na horu Oreb, Sinai a Sv. Kateřiny v pusté Arabii*, Praha, 1854.

Zdeněk HOJDA – Magdaléna JACKOVÁ, *Výjezd šťastný: cestovní deníky z kavalírských cest Václava Vojtěcha, Jana Norberta a Ignáce Karla ze Šternberka z let 1662–1665*, Praha 2022.

Zdeněk HOJDA – Eva CHODĚJOVSKÁ – Milena HAJNÁ – Alexandra TESAŘÍKOVÁ (edd.), *Heřman Jakub Černín na cestě za Alpy a Pyreneje. I. Kavalírská cesta českého šlechtice do německých zemí, Itálie, Francie, Španělska a Portugalska*, Praha, 2014.

Mirosław LENART (ed), *Metryka nacji polskiej w Padwie, 1592–1745, edycja fototypiczna I*, Warszawa 2018.

Gilda, MANTOVANI et al. (edd.), *Acta nationis Germanicae iuristarum : 1650–1709*. Antenore 1983.

Elda MARTELLOZZO FORIN et al. (edd.), *Acta graduum academicorum Gymnasii Patavini : ab anno 1501 ad annum 1550 : index nominum cum aliis actibus praemissis*, Antenore, 1982.

Elda MARTELLOZZO FORIN et al. (edd.), *Acta graduum academicorum Gymnasii Patavini : ab anno 1526 ad annum 1537*, Antenore, 1970.

Elda MARTELLOZZO FORIN et al. (edd.), *Acta graduum academicorum Gymnasii Patavini ab anno 1538 ad annum 1550*, Antenore, 1971.

Jaroslav PÁNEK (ed.), *Václav Březan, Životy posledních Rožmberků I–II.*, Praha 1985, s. 376–377.

Giovanna PENGO et al. (edd.), *Acta graduum academicorum Gymnasii Patavini ab anno 1461 ad annum 1470*, Antenore, 1992.

Lucia ROSSETTI – Giorgetta Bonfiglio DOSIO, (edd.), *Matricula nationis Germanicae artistarum in Gymnasio Patavino (1553–1721)*, Padova 1986.

Lucia ROSSETTI, et al. (edd.), *Gli stemmi dello Studio di Padova*, Padova 1983.

Lucia, ROSSETTI et al. (edd.), *Acta nationis Germanicae artistarum : 1616-1636*, Antenore, 1967.

Lucia, ROSSETTI et al. (edd.), *Acta nationis Germanicae artistarum : 1637-1662*, Antenore, 1995.

Lucia, ROSSETTI et al. (edd.), *Acta nationis Germanicae artistarum : 1694-1769*, Antenore, 2002.

William SHAKESPEARE, *Zkrocení zlé ženy* [online]. Přel. Josef Václav SLÁDEK, Praha 2013.

Václav ŠAŠEK Z BÍŘKOVA, *Deník o jízdě a putování pana Lva z Rožmitálu a z Blatné z Čech až na konec světa*, ed. Bohumil Mathesius, Praha 1974, s. 152.

E. VERONESE CESERACCIU et al. (edd.), *Acta graduum academicorum Gymnasii Patavini : ab anno 1551 ad annum 1565*, Roma – Padova Antenore, 2001.

E. VERONESE CESERACCIU (ed.), *Acta graduum academicorum gymnasii patavini : ab anno 1566 ad annum 1600*, Antenore 2008.

Francesca ZEN BENETTI et al. (edd.), *Acta graduum academicorum Gymnasii Patavini : ab anno 1601 ad annum 1605*, Antenore 1987.

Literatura:

Gábor ALMÁSI, *Touring Europe. Comparing East Central European Academic Peregrination in the Sixteenth and Seventeenth Century*, in: Gábor Almási (ed.), *A Divided Hungary in Europe*, Newcastle 2014, s. 17–32 Giancarlo ANDRIOLI – Giuseppe TRINCIA, *Padua: the renaissance of human anatomy and medicine*.

Melanie BAUER, *Fränkische Studenten an der Universität Padua: Johann von Eych und seine "comprovinciales"*, in: Jürgen Dendorfer – Jessika Nowak (edd.), *Reform und früher Humanismus in Eichstätt. Bischof Johann von Eych (1445–1464)*, Regensburg 2015, s. 27–46.

Michael BOROVIČKA (ed.), *Velké dějiny zemí Koruny české. Tematická řada. Cestovatelství*, Praha 2010.

Herbert BUTTERFIELD, *The Origins Of Modern Science 1300–1800*, New York 1959.

Alessandro CATALANO, *Zápas o svědomí, kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu (1598–1667) a protireformace v Čechách*, Praha 2008.

Kenneth COLLINS, *Jewish medical students and graduates at the universities of padua and leiden: 1617–1740*, Rambam Maimonides Medical Journal 4, 2013, č. 1, s. 99-105.

Arturo CRONIA, *La conoscenza del mondo slavo in Italia: bilancio storico-bibliografico di un millennio. Arturo Cronia*, Padova 1958.

Marie L. ČERNÁ, *Studenti ze zemí českých na universitě v Orléansu a na některých jiných francouzských universitách*, Český časopis historický ročník 40., 1934, s. 347–362, 548–564.

Ivana ČORNEJOVÁ (ed.), *Dějiny Univerzity Karlovy II. (1622–1802)*, Praha 1995.

Ivana ČORNEJOVÁ et. al., *Velké dějiny zemí Koruny české. Tematická řada. Školství a vzdělanost*, Praha 2020.

Piero DEL NEGRO, *L'Università di Padova. Otto secoli di Storia Il cinquecento, La rinascita dell'Anatomia*, Padova 2001.

Piero DEL NEGRO (ed.), *The University of Padua – Eight Centuries of History*, Padova 2003.

Paul GRENDLER, *The Universities of the Italian Renaissance*, Baltimore 2002.

Ignác HANUŠ, *Seznam Čechů na univerzitě v Ženevě*, Sitzungsberichte der königlichen böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften 1862, s. 99–103.

Jaroslava HAUSENBLASOVÁ, *Ferdinand Hoffman z Grünbühelu a Strechau. Podnikatel, politik a mecenáš rudolfínské doby*, in: Ivana EBELOVÁ – Jiří PEŠEK – Tomáš

SEKYRKA – Vít VLNAS (edd.), *Mezi kulturou a uměním. Věnováno Zdeňku Hojdovi k životnímu jubileu*, Praha 2013, s. 86–95.

Jaroslava HAUSENBLASOVÁ, *Hoffman von Grünbüchel und Strechau. Eine adelige „Hofffamilie“ zwischen den österreichischen und böhmischen Ländern und ihre Repräsentationsmodelle*, *Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung* 128, 2021, č. 2, s. 253–283.

Gernot HEISS, *Bildungsreisen österreichischer Adelliger in der frühen Neuzeit*, in: Lenka Bobková – Michaela Hrubá (edd.), *Cesty a cestování v životě společnosti = Reisen im Leben der Gesellschaft. Sborník příspěvků z konference konané 6.-8. září 1994 v Ústí nad Labem / Ústí nad Labem 1995*, s. 256-265.

Zdeněk HOJDA, *Kavalírské cesty české šlechty do Itálie v 17. století*, in: Jaromír Homolka (ed.), *Itálie, Čechy a střední Evropa*, Praha 1986, s. 216–239.

Zdeněk HOJDA, *„Le Grandezza d’Italia“*. *Die Kavalierstouren der böhmischen Adelligen, die Kunstbetrachtung und die Kunstsammlung im 17. Jahrhundert*, in: Hans-Bernd Harder – Hans Rothe (edd.), *Studien zum Humanismus in den böhmischen Ländern III: Die Bedeutung der humanistischen Topographien und Reisebeschreibungen in der Kultur der böhmischen Länder bis zur Zeit Balbíns*, Köln – Weimar – Wien 1993, s. 151–160.

Martin HOLÝ, *Die Universität Basel und die böhmischen Länder (1460–1630). Eine Matrikelauswertung*. *Acta Universitatis Carolinae. Historia Universitatis Carolinae Pragensis* 63, 2023, č. 1, s. 125-138.

Martin HOLÝ, *Vzdělanostní mecenát v zemích České koruny (1500–1700)*, Praha 2016.

Martin HOLÝ, *Zrození renesančního kavalíra: výchova a vzdělávání šlechty z českých zemí na prahu novověku (1500–1620)*, Praha 2010.

Zdeněk HORSKÝ, *Mikuláš Koperník. Profil významné osobnosti renesanční doby*, Praha 1973.

Karel HRDINA, *Studenti z Českých zemí na vysokých školách v cizině*, *Věstník České akademie* 28–29, 1919–1920, s. 32–66, 178–182.

Zdeněk KALISTA, *Češi v Sieně (1547–1646)*, *Český časopis historický* 33, 1927, s. 117–127.

Miroslav KAMENICKÝ – László SZÖGI, *Študenti z Bratislavskej stolice na zahraničných univerzitách a vysokých školách do roku 1918*, Bratislava 2017.

Jiří KAREL, *Janovičtí Hoffmanové*, Střední Morava, kulturně-historická revue 4, 1998, č. 6, s. 50–58.

Gustav Carl KNOD, *Rheinländische Studenten im 15. u. 16. Jh. auf der Universität Padua*, 1899.

Gustav Carl KNOD, *Oberrheinische Studenten im 16. und 17. Jahrhundert auf der Universität Padua*, Bielefeld 1902

Marie KOLDINSKÁ, *Každodennost renesančního aristokrata*, Praha – Litomyšl 2001.

Jiří KUBEŠ, *Náročné dospívání urozených, kavalírské cesty české a rakouské šlechty (1620–1750)*, Pelhřimov 2013.

Jiří KUBEŠ, *Šlechtic na cestách v 16. – 18. století*, Pardubice 2007.

Jiří KUBEŠ, *Šlechtičtí chlapci a jejich výchova v druhé polovině 17. století pohledem instrukcí*, in: Milena LENDEROVÁ – Vítězslav (edd.) *Aquila fecit. Kolegové, žáci a přátelé k životnímu jubileu Petra Vorla*, Pardubice 2023, s. 209–226.

Vojtěch KUNA, *Zrození šlechtického kavalíra mezi renesancí a barokem aneb mládí Václava Protivy Černína z Chudenic*, nyní v recenzním řízení v Ústeckém sborníku historickém pro číslo za rok 2024.

Cristina LA ROCCA (ed.), *Stranieri, Itinerari di vita studentesca tra 13. e 18. secolo*, Padova 2022.

Mirosław LENART, *Dzieje i znaczenie tzw. metryki nacji polskiej w Padwie: 1592–1745*. Echa Przeszłości XX/1 2019

Arnold LUSCHIN von EBENGREUTH, *Oesterreicher an italienischen Universitäten zur Zeit der Rezeption des römischen Rechts*, Blätter des Vereins für Landeskunde von Niederösterreich, neue Folge, 1880, s. 14–19.

Francesco Ludovico MASCHIETTO – Catherine MARSHAL (edd.), Elena Lucrezia Cornaro Piscopia (1646–1684). The First Woman in the World to Earn a University Degree, Philadelphia 2007

Petr MAŤA, *Svět české aristokracie (1500–1700)*, Praha 2004.

Ingrid MATSCHINEGG, *Österreicher als Universitätsbesucher in Italien (1500–1630). Regionale und soziale Herkunft – Karrieren – Prosopographie*, Unpubl. Dissertation, Karl-Franzens-Universität Graz, Graz 1999.

Ingrid MATSCHINEGG, *Studium und Alltag in der Fremde. Das Reiserechnungsbuch innerösterreichischer Studenten in Padua (1548–1550)*, in: Ingrid Matschinegg – Brigitte Rath – Barbara Schuh (edd.), *Von Menschen und ihren Zeichen. Sozialhistorische Untersuchungen zum Spätmittelalter und zur Neuzeit*, Bielefeld 1990, s. 99–122.

Ferdinand MENČÍK, *Studenti z Čech a Moravy ve Wittenberku od r. 1502 až do 1602*, *Časopis českého musea* 71, 1897, s. 250–268.

Rosamund Joscelyne MITCHELL, *English Students at Padua, 1460–1475*, *Transactions of the Royal Historical Society* 19, 1936, s. 101–117.

Karel MÜLLER, *Tři evangeličtí studenti z českých zemí v Padově na konci 16. století*, in: *Z kralické tvrže* 12, 1985, s. 16–23.

Émile NAMER, *Případ Galilei*, Praha 1982.

Neurosurgery 55, 2004, č. 4, s. 746–755

Anna ODRZYWOLSKA, *Włoski medyk Johannes Baptista Montanus (1489-1551). Jego działalność w Padwie, metody diagnostyczne i terapeutyczne oraz spuścizna naukowa*, *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki* 66, 2021, č. 2, 25–45.

Ottův slovník naučný XVIII, Praha 1902.

Jaroslav PÁNEK, *Výprava české šlechty do Itálie v letech 1551–1552*, České Budějovice 2003.

Jiří PEŠEK – Michal SVATOŠ, *Sociální důsledky akademické peregrinace v Českých zemích druhé poloviny 16. století*, in: Zdeněk Beneš – Eduard Maur – Jaroslav Pánek (edd.), *Pocta Josefu Petráňovi. Sborník prací z českých dějin k 60. narozeninám prof. dr. Josefa Petráně*, Praha 1991, s. 231–243.

Francesco PIOVAN, *Autonomy by imposition. The birth of the natio Scota in the law faculty of the University of Padua (1534)*, *Renaissance Studies*, 2013, s. 549–559.

Ondřej PÍŠ, *Fenomén akademické peregrinace jako téma moderní střeoevropské historiografie, příklad českých a moravských studentů na vybraných kalvínských vzdělávacích institucích (1575–1620)*, *Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis* 62, 2022, č. 1, s. 11–38.

Zdeněk POKLUDA, *Morkovští ze Zástřizl. Z historie šlechtických rodů. Malovaný kraj*, *Národopisný a vlastivědný časopis Slovácka* 29, 1993, č. 6, s. 4.

Josef POLIŠENSKÝ, *Jan Jesenský-Jessenius: [Studie s ukázkami z díla]*, Praha 1965.

Paweł POPIEL, *Jan Zamoyski w Padwie i Wenecyi*. Krakow 1876.

Lucia ROSSETTI, et al., *Gli stemmi dello Studio di Padova*, Padova 1983.

Rossario RIZZUTO, *Intellettuali e uomini di corte. Padova e lo spazio europeo fra Cinque e Seicento*, Padova 2021.

Marie RYANTOVÁ, *Památníky aneb štambuchy, to jest alba amicorum. Kulturně historický fenomén raného novověku*, České Budějovice 2007.

Walter RÜEGG – Hilde de RIDDESYMENS, *A history of the university in Europe II.: Universities in early modern Europe (1500–1800)*, Cambridge 1996.

Rostislav SMÍŠEK, *Císařský dvůr a dvorská kariéra Ditrichštejnů a Schwarzenberků za vlády Leopolda I.*, České Budějovice 2009.

Marek STARÝ, *Cizozemci a spoluobytelé. Udělování českého občanského práva (inkolátu) v době předbělohorské*, Praha 2018.

Francis STEUART, "The Scottish 'Nation' at the University of Padua", *The Scottish Historical Review* 3, č. 9, 1905, s. 53–62.

Josef SVÁTEK, *Slezští studenti na Collegio Germanico-Ungarico v Římě v l. 1730–1740*, *Časopis společnosti přátel starožitností* 62, 1954, č. 1, s. 46–49.

Michal SVATOŠ, *Akademická peregrinace a cesty za vzděláním*, in: Lenka Bobková – Michaela Hrubá (edd.), *Cesty a cestování v životě společnosti*, Ústí nad Labem 1995, s. 241–250.

Michal SVATOŠ, *Akademická peregrinace a cesty za vzděláním*, in: Lenka Bobková – Michaela Neudertová (edd.), *Cesty a cestování v životě společnosti*, Ústí nad Labem 1997, s. 242.

Michal SVATOŠ, *Studenti z českých zemí na univerzitě v Perugii 1579–1727*, in: *Archivní zprávy Archivu Univerzity Karlovy* 2, 1977, s. 89–105.

Michal SVATOŠ, *Studenti z českých zemí na univerzitě v Sieně (1573–1738)*, *Zprávy Archivu Univerzity Karlovy* 4, 1982, s. 29–63.

Martin SVATOŠ (ed.), *Dějiny Univerzity Karlovy, I. (1347/48–1622)*, Praha 1995.

Ferdinand TADRA, *Kulturní styky Čech s cizinou až do válek husitských*, Praha 1897.

Václav VANĚČEK, *Pronikání římského a kanonického práva na území dnešního Československa od 2. pol. 9. století do 1. pol. 14. století*, *Právněhistorické studie* 12, 1966, s. 27–40.

Petr VÍTÁMVÁS, *Šlechtický rod Morkovských ze Zástřizl na Boskovicích. Katalog výstavy, 7. 9. – 19. 11. 2017*, Muzeum regionu Boskovicka. Jonathan WOOLFSON, *Padua and the Tudors: English Students in Italy, 1485–1603*, Toronto 1998.

Stanislaw WINDAKIEWICZ, *I Polacchi a Padova*, Krakow 1891

Stanislaw WINDAKIEWICZ, *Padwa: studyum z dziejow cywilizacji polskiej*, Krakow, 1891

Joanna USAKIEWICZ, *Elena Lucrezia Cornaro Piscopia (1646–1684) pierwsza kobieta philosophiae magistra et doctrix*, Idea.Studia nad strukturą i rozwojem pojęć filozoficznych 27, 2015, č. 1, s. 91–103.

Isidor ZAHRADNÍK, *Záznamy o českých scholárech v Itálii*, Věstník České akademie císaře Františka Josefa pro vědu, slovesnost a umění 13, 1904, s. 227–246.

Claudia ZONTA, *Schlesische Studenten an italienischen Universitäten, eine prosopographische Studie zur frühneuzeitlichen Bildungsgeschichte*. Köln-Weimar 2004.

Claudia ZONTA, *Studenti stranieri in Italia. Gli slesiani nell'età moderna*, in: *Studenti e dottori nelle università italiane : origini-20. secolo : atti del Convegno di studi*, Bologna, 25-27 novembre 1999. s. 31–40.

Přílohy

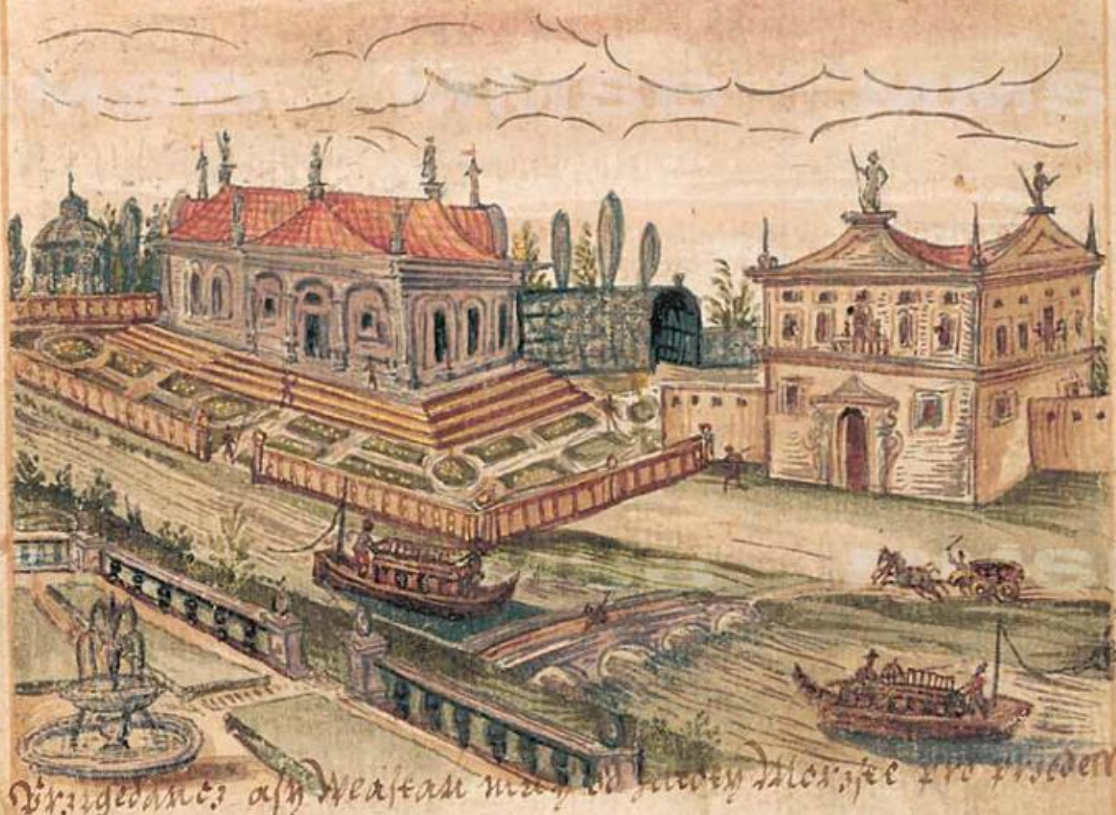

Obrázek 1. Dva erby na jižní straně prvního patra nádvoří v Palazzo Bo v Padově. Erb vpravo patří českému studentovi z Rýmařova a vůdci německého národa, Wolfgangu Bedřichovi Hoffmanovi z Grünbühelu a Strechau.

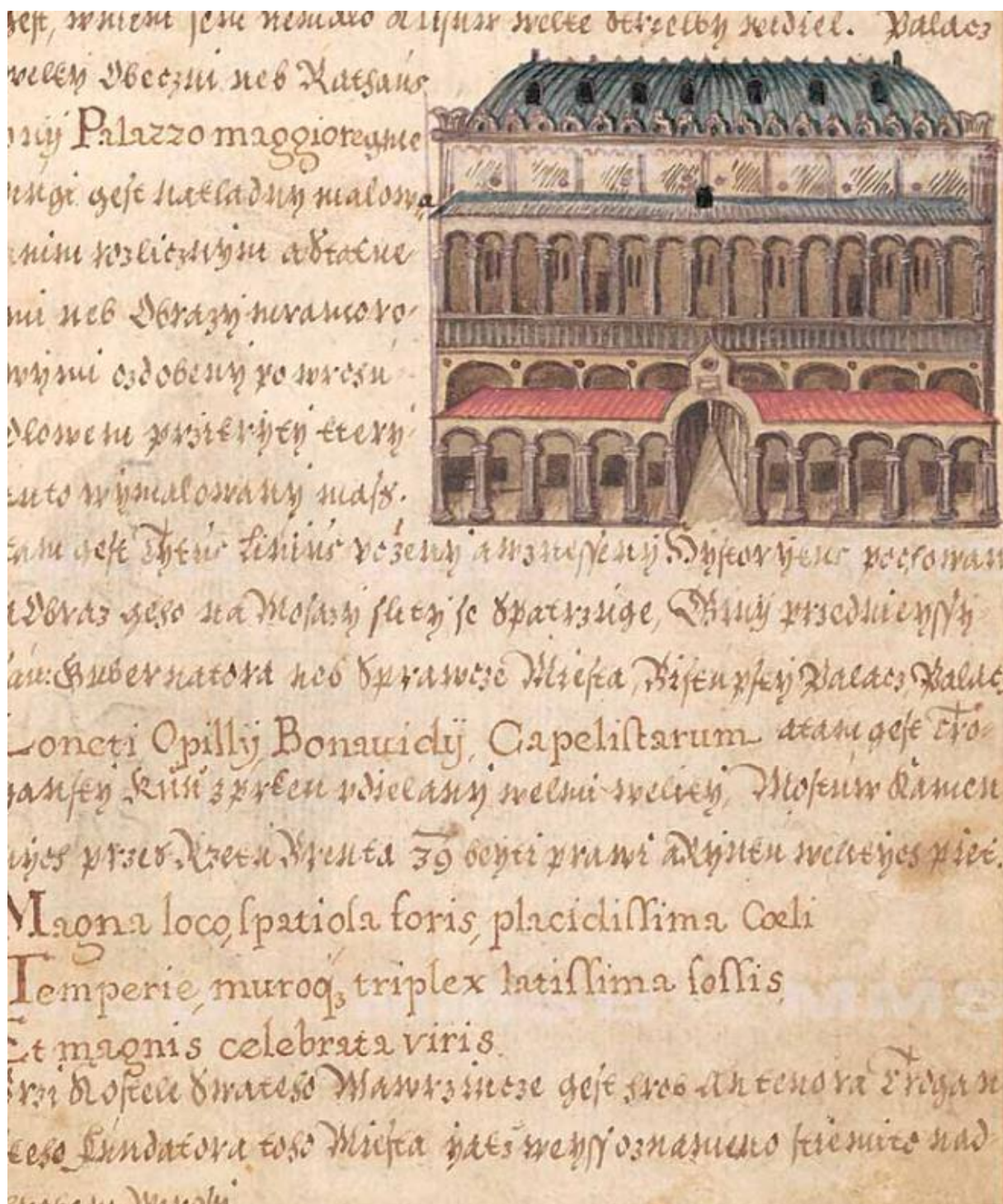
Obrázek 2. Erb na jižní straně v přízemí nádvoří v Palazzo Bo v Padově patřící českému studentovi Karlovi Bruntálskému z Vrbna.

rano vladie Senatum pod krotce Brenta v hradu vici zue
 skal, dgedane: vudy medle krotky gmenovane, na nateadue
 zebah keran krotky lezech palace Tulelanzy a pze pice za
 vrady gress sved od vradie az krotce Morze za zo vladie
 kiel krotky nasse Lzeke na dice vrieserianuv vradna
 sehes ana die Venacozanuv pno sefe vreliech miji ob
 vresele mu sem paxsil, pro lexny vyzozumeni vohetignij
 spisob trets vradczuv sem tuto polozi dcl.

Dgedane: az vradem mady od vrady dlozke pro pzedelle

Obrázek 4. Padovské kanály (Bedřich z Donina) DG IV 23; Královská kanonie premonstrátů na Strahově, Praha; Praha; Česká republika; Dostupné online na: https://images.manuscriptorium.com/loris/AIPDIG-KKPS_DG_IV_23_3XL3JJ6-cs/id239/full/full/0/default.jpg S. 237.

Obrázek 5. Tržnice v Padově (Bedřich z Donina) DG IV 23; Královská kanonie premonstrátů na Strahově, Praha; Praha;
 Česká republika; Dostupné online na: https://imagines.manuscriptorium.com/loris/AIPDIG-KKPS_DG_IV_23_3XL3JJ6-cs/id237/full/full/0/default.jpg S. 235

Obrázek 6. Mapa Padovy kolem roku 1650 MERIAN, Matthaeus a MERIAN, Caspar. Padova. neuvedeno. [Frankfurt a. Main: Merian, mezi 1641 a 1700]. Dostupné také na: <http://mapy.mzk.cz/mzk03/001/049/362/2619270116>.

Valer ~~...~~ Sub comitatu Tyrolens
 Anno Dni 1592.

Subrogato in locum Recloris Mag. Dno
 Otzelis ac Consiliaris Procura-
 ribus iisdem.

Georgius Banffy L. Baro de Hslyndua. Ingressus Cal. No-
 vemb. 15. 92.

Guillelmus Slavata Baro de Chlum & Koschumberg
 Ingressit 10 Januarij Anno 1593.

Joachimus L. B. a Kollovradt
 Ingressit. 22 Januarij 1593.

Casparus Wilhelmus a Minckwitz L. Baro stat.
 Ingressit 23 Januarij 1593.

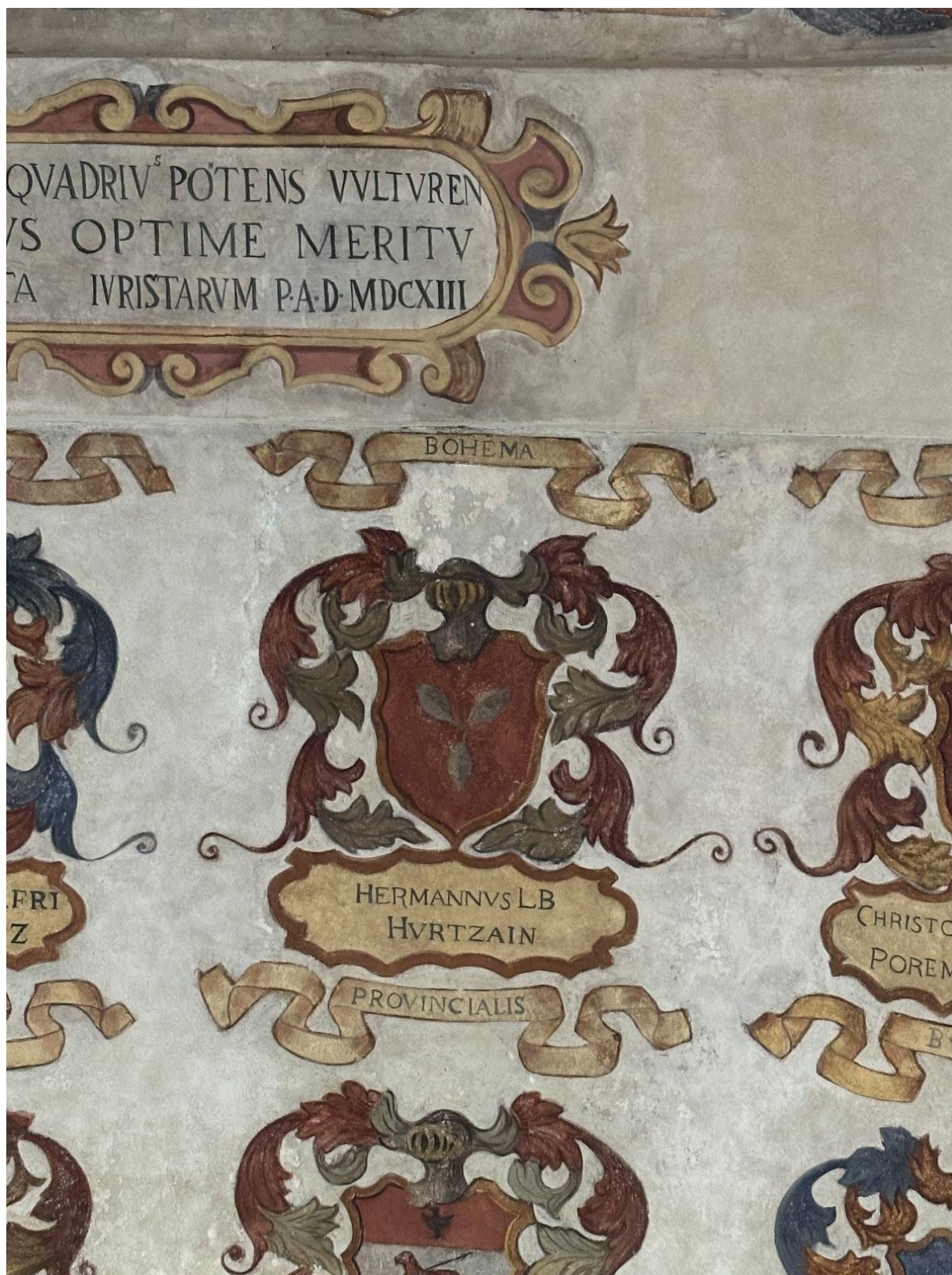
Obrázek 7. Zápis z panské části německé matriky právníků během roku 1593. Kde lze najít Viléma Slavatu z Chlumu a
 Košumberka a Jáchyma z Kolovrat.

Obrázek 8. Socha svatého Jana Nepomuckého v Univerzitním paláci.

Obrázek 9. Jeden z mnoha českých erbů.

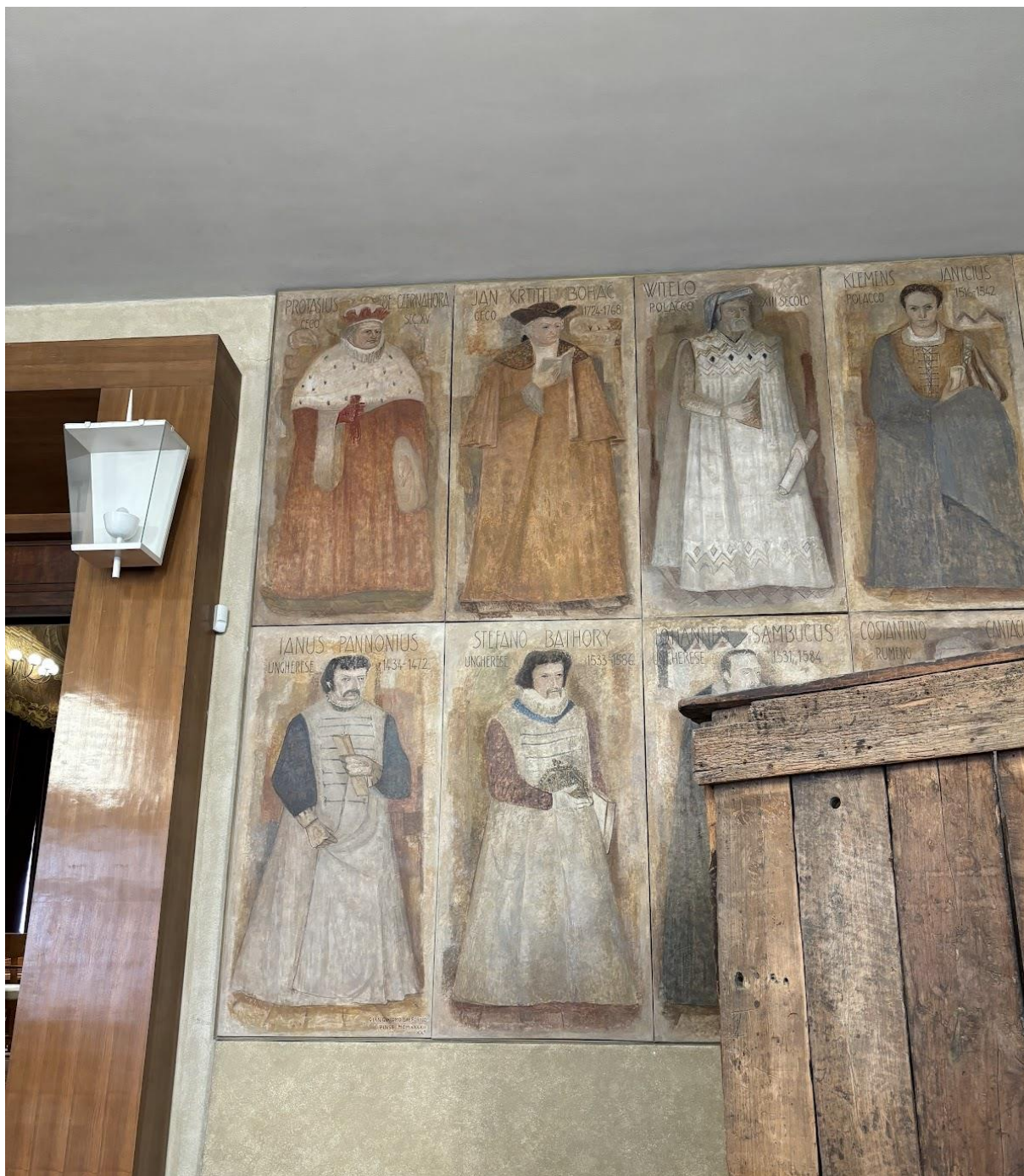
Obrázek 10. Erb Heřmana Hrzána.

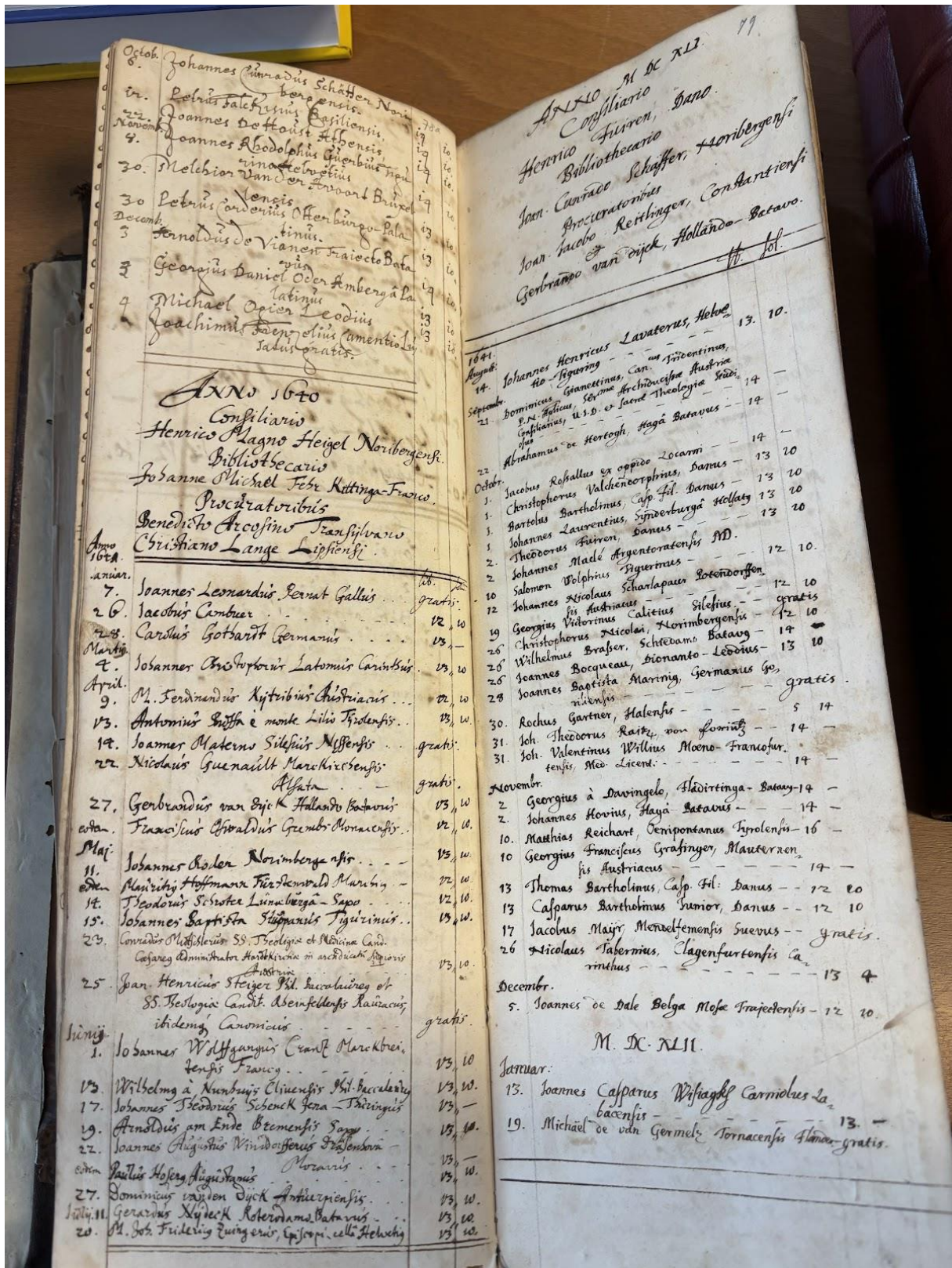
Obrázek 11. Strop přízemí Palazzo Bo. Ne každý erb se nám dochoval v úplné podobě.

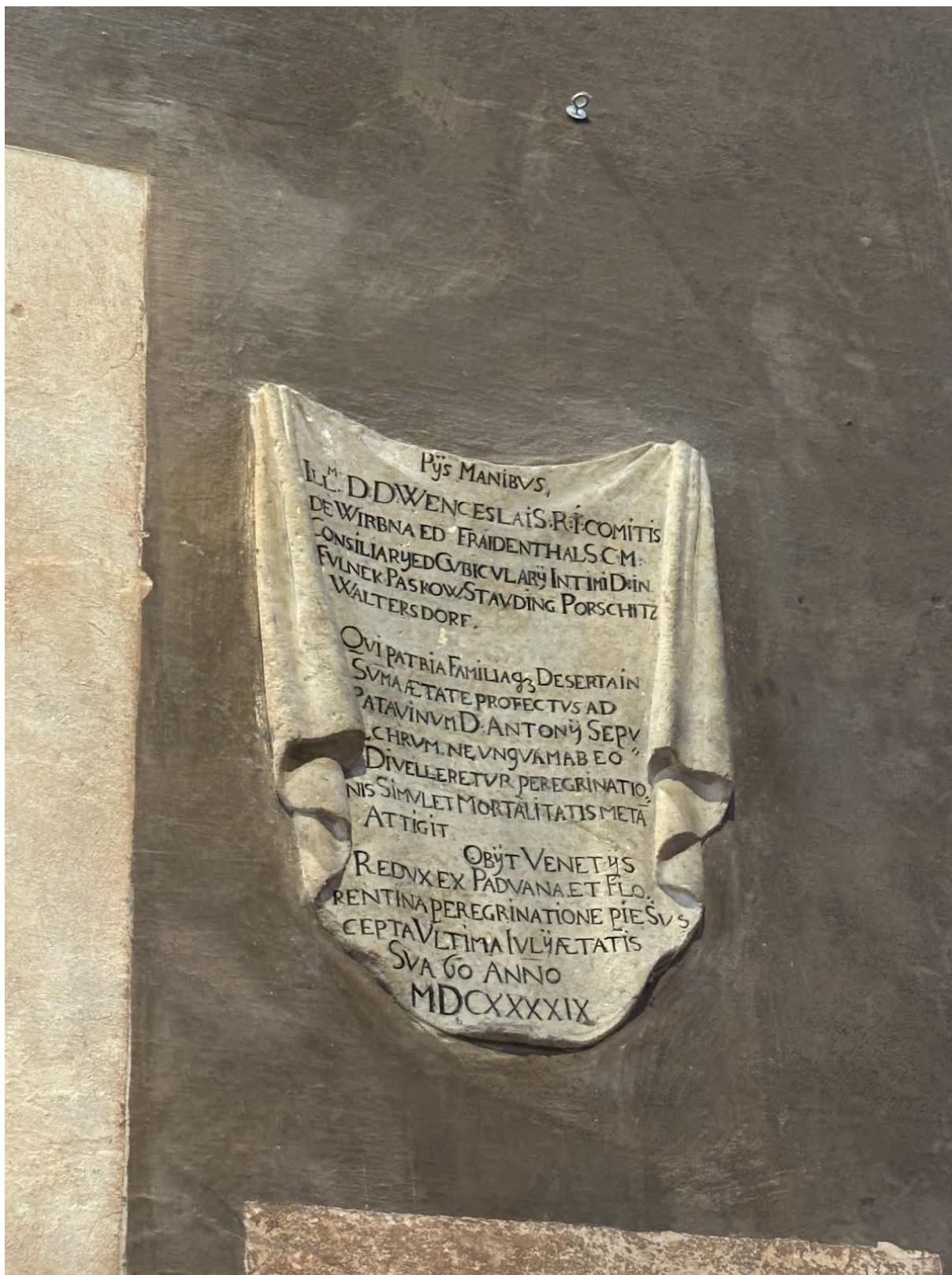
Obrázek 12. Erby dvou českých studentů.

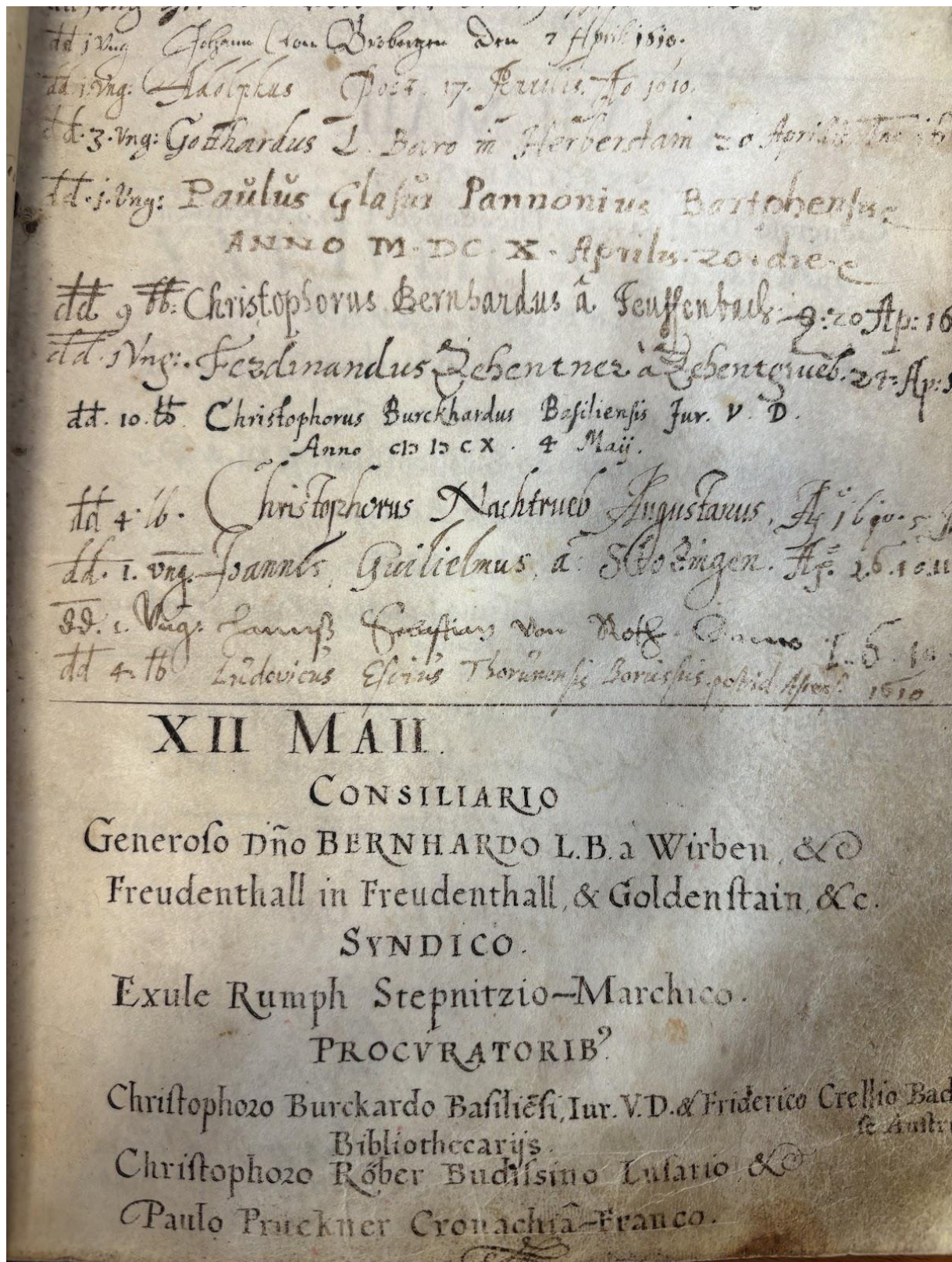
Obrázek 13. Sál nejvýznamnějších zahraničních studentů v Palazzo Bo. První dvě vyobrazení v horním řádku, patří Protasius Černohorský z Boskovic (1430–1482) a Janu Křtiteli Boháči (1724–1768).

Obrázek 14. Matrika zápisů německého národa na artistické fakultě.

Obrázek 16. Epitaf Václava Bruntálského z Vrbna v Bazilice svatého Antonína v Padově.

Obrázek 18. Zápis v německé matrice právníků. Z 12. května o volbě consiliora Bernarda Bruntálského z Vrbna.

Obrázek 19. Dům, kde bydlel český student Ferdinand Hoffman.